

PROGRAM ROZVOJA OBCE POVRAZNÍK

PROGRAM HOSPODÁRSKEHO A SOCIÁLNEHO ROZVOJA OBCE na roky 2014 - 2020

Povrazník

Rok 2013

Zadávatel':

obec Povrazník a Združenie obcí mikroregiónu Nízke Tatry a Rudohorie „RENTaR“ – 9 obcí

Dokument vznikol za podpory:

Združenia obcí mikroregiónu Nízke Tatry a Rudohorie „RENTaR“ – 9 obcí

obce Povrazník

a podpory

Občianskeho združenia **KRTKo**

Za množstvo užitočných a vzácnych informácií, aktívnu spoluprácu pri analýzach, hodnotení súčasného stavu ako aj pri programovaní budúcnosti obce do roku 2020

d' a k u j e m e

starostovi, pracovníkom obecnému úradu, aktívnym podnikateľom, zástupcom občianskych iniciatív, spolkov, klubov, partnerom a všetkým zúčastneným obyvateľom, ktorí prejavili záujem a spolupracovali na tomto dokumente.

Programovacie obdobie:

2014-2020

OBSAH

ANALYTICKÁ ČASŤ

1.	Úvod	4
1.1	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce	4
1.2	Ciele a procesy programovania	5
1.3	Štruktúra programu	7
1.4	Úvodná charakteristika riešeného územia	8
1.5	Širšie územné väzby	8
2.	Analýza geografického a environmentálneho potenciálu	10
2.1	Prírodné pomery	10
2.1.1	Geologické pomery	10
2.1.2	Geomorfologické pomery	10
2.1.3	Klimatické pomery	10
2.1.4	Hydrologické pomery	11
2.1.5	Pôdne pomery	11
2.1.6	Rastlinstvo a živočíšstvo	11
2.1.7	Chránené územia	11
2.1.8	Environmentálne záťaž	13
2.2	Súčasná krajinná štruktúra	14
2.	Analýza hospodárskych, sociálnych a kultúrnych zdrojov	15
2.3	Urbanistická štruktúra sídla	15
2.4	Kultúrno – historický potenciál	16
2.5	Demografická situácia	18
2.6	Technická infraštruktúra	20
2.7	Sociálna infraštruktúra – občianska vybavenosť a bývanie	23
2.8	Hospodárska základňa	24
2.9	Rekreácia a cestovný ruch	26
2.10	Trh práce	28
2.11	Ľudský potenciál	29
2.12	Rozvojové dokumenty (súladi s existujúcou dokumentáciou rozvoja)	30
2.13	Realizovaný rozvoj	34
2.14	Finančná analýza	35
3.	SWOT analýzy	37
3.1	Vnútorne SWOT analýzy	37
3.2	Vonkajšie SWOT analýzy	39
4.	Hodnotenie	41
4.1	Hlavné smery rozvoja obce (v širších súvislostiach)	41
STRATEGICKÁ A PROGRAMOVÁ ČASŤ		
1.	Strategický cieľ	43
2.	Špecifický cieľ č. 1, opatrenia a aktivity	44
3.	Špecifický cieľ č. 2, opatrenia a aktivity	46
4.	Špecifický cieľ č. 3, opatrenia a aktivity	49
2.	Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie programu	51
6.	Riadiaci orgán Programu rozvoja - PHSR	51
7.	Hlavné zásady administratívy Programu rozvoja - PHSR	51
3.	Finančné zabezpečenie a harmonogram	52
4.	Monitoring	53
4.1	Systém monitorovania a hodnotenia plnenia Programu rozvoja – PHSR - príloha č. 2	53
4.2	Monitorovací orgán Programu rozvoja - PHSR	53
5	Časový harmonogram realizácie programu	53
5.1	Krátkodobé plánovanie do roku 2017	53
5.2	Plán investičných a neinvestičných zámerov obce na roky 2014-2017 – príloha č. 1	54
INFORMOVANOSŤ A PUBLICITA		55
Prílohy k dokumentu		56
Použité materiály pre spracovanie programového dokumentu		56

ANALYTICKÁ ČASŤ

1. Úvod

1.1 Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce

Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce (ďalej len PHSR) je rozvojový dokument, ktorý sa spracováva na regionálnej aj miestnej úrovni v súlade so zákonom 539/2008 **Z.z. o podpore regionálneho rozvoja**. Program rozvoja obce je vypracovaný podľa metodiky SAŽP spracovanej v rámci Programu obnovy dediny „Programovanie trvaloudržateľného rozvoja vidieckych mikroregiónov“ ako spracovať strategický dokument programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja združenia vidieckych obcí (autor: SAŽP – Ing.arch. Ivetta Kavčáková a kol.). Vypracovaním Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce sa dosiahne zavedenie procesu strategického plánovania do života obce a zlepšenie zručností a schopností rozvojových aktivít, zvýši sa jej konkurencieschopnosť pri uchádzaní sa o podporu zo štrukturálnych fondov EÚ, obzvlášť v rámci operačných programov zameraných na budovanie miestnej infraštruktúry. PHSR sa spracováva s vnútornými aj vonkajšími rozvojovými aktérmi, ktorí sa môžu rovnocenne zapojiť do programovacieho procesu a priamo počas tvorby dokumentu definujú problémy a predpoklady rozvoja tak, že výsledkom je spoločná dohoda a spokojnosť. Výsledkom tohto má byť kvalitný a uskutočniteľný dokument, ktorý má za sebou mobilizáciu vnútorných zdrojov, hmotných, finančných ale hlavne ľudských, ktoré sú nevyhnutnou súčasťou implementácie rozvojovej stratégie PHSR.

Zákon č. 539/2008 o podpore regionálneho rozvoja §8 cit.

(1) Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce je strednodobý rozvojový dokument, ktorý je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v národnej stratégii a zohľadňuje ciele a priority ustanovené v programe hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja vyššieho územného celku, na území ktorého sa obec nachádza a je vypracovaný podľa záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie obce.

(2) Vypracovanie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce zabezpečuje obec pri uplatnení partnerstva.

(3) Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce pozostáva z analyticko-strategickej časti a programovej časti.

(4) Analyticko-strategická časť obsahuje najmä:

- súhrnnú geografickú, kultúrno-historickú a sociálno-ekonomickú charakteristiku obce a charakteristiku stavu vybavenosti a obsluhy územia obce,
- hodnotenie a analýzu hospodárskej situácie, sociálnej situácie, environmentálnej situácie a situácie v oblasti kultúry a vybavenosti a obsluhy územia obce,
- analýzu väzieb strategických dokumentov v oblasti regionálneho rozvoja s územím obce,
- určenie rozvojového potenciálu a limitov rozvoja územia obce, definovanie podmienok udržateľného rozvoja obce,
- stratégiu rozvoja obce, pri zohľadnení jej vnútorných špecifik, ktorá určí hlavné smery, priority a ciele rozvoja obce,
- analýzu finančných potrieb a možností financovania programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce.

(5) Programová časť obsahuje najmä:

- zoznam opatrení a aktivít pre zabezpečenie realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce,
- inštitucionálne zabezpečenie a organizačné zabezpečenie realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce,
- finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnej a organizačnej stránky realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce,
- systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce s ustanovením merateľných ukazovateľov,
- časový harmonogram realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce.

(6) Aktualizácia programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce sa vypracúva podľa potreby.

(7) Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce a jeho aktualizáciu schvaľuje obecné zastupiteľstvo.

(8) Schválenie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce a príslušnej územnoplánovacej dokumentácie, ak jej spracovanie vyžaduje osobitný predpis je podmienkou na predloženie žiadosti obce o poskytnutie finančného príspevku zo štátneho rozpočtu a doplnkových zdrojov podľa § 4 ods. 2.

Pri programovaní hrá dôležitú rolu práve rozdiel medzi obcou s cca 100 obyvateľmi a menej a obcou s 2000 a viac obyvateľmi. Programovanie touto metódou zohľadňuje skutočnosť, že ide o obec s počtom 142 obyvateľov (ŠÚSR 31.12.2012), ktorá nevyniká výrazným hospodárskym ani sociálnym rozvojom. Nie je možné programovať rozvoj takejto vidieckej obce rovnako ako na úrovni miest a väčších obcí. Sociálnymi a ekonomickými partnermi sú priamo obyvatelia obce výnimočne tí, ktorí na území obce podnikajú resp. tí, ktorých inštitúcie sa na území nachádzajú.

V prípade obce Povrazník ide o tzv. "koncovú" obec s nepriaznivým dopravným prístupom vo vzťahu k lokalizácii významnejších ekonomických resp. sociálnych aktivít. Povrazník má prioritne charakter obytnej obce s minimálnym hospodárskym a sociálnym zázemím.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce je strednodobý rozvojový dokument, ktorý je vypracovaný v súlade s cieľmi a prioritami ustanovenými v národnej stratégii a zohľadňuje ciele, priority ustanovené v programe hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja vyššieho územného celku, na území ktorého sa obec nachádza a je vypracovaný podľa záväznej časti územnoplánovacej dokumentácie obce. Vypracovanie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce zabezpečuje obec pri uplatnení partnerstva. Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce pozostáva z analyticko-strategickej časti a programovej časti.

PHSR sa spracováva v súlade s územnoplánovacou dokumentáciou a existujúcimi rozvojovými dokumentmi v zmysle platnej legislatívy. Ako východiská pre definovanie jednotlivých častí PHSR boli aj:

1. Metodická príručka pre vypracovanie Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce, MVRR SR, apríl 2004
2. Príručka pre mikroregióny a obce na prípravu Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja (ENTERPLAN v spolupráci s VOKA, ARVI a BBSK)
3. Konceptia územného rozvoja Slovenska
4. Územný plán VÚC Banskobystrického kraja
5. PHSKR Banskobystrického kraja
6. Regionálny územný systém ekologickej stability okresu Banská Bystrica a Zvolen
7. ÚPD obcí a mikroregiónu (aktuálne dokumentácie)

1.2 Ciele a procesy programovania

Obec **Povrazník** pristúpila k riešeniu PHSR obce prostredníctvom spoločného dokumentu pre spoločné územie mikroregiónu RENTaR spolu s 8 obcami (Brusno, Hiadef, Lučatín, Ľubietová, Medzibrod, Moštenica, Pohronský Bukovec, Strelníky). Analytická časť je spracovaná individuálne za každú obec t.j. aj za obec Povrazník. Spoločná je stratégia rozvoja celého územia s ohľadom na komplexnosť a optimalizáciu rozvoja regiónu tak, aby bola garantovaná koordinácia aktivít obcí s ohľadom na ich funkcie v rozvoji regiónu. Krátkodobé plánovanie rozvoja obcí (Akčný a finančný plán) je identifikované podľa jednotlivých obcí. Spoločná stratégia predurčuje v území zabránenie konkurencie a dáva predpoklady pre dobrú spoluprácu jednotlivých obcí. Stratégia rozvoja obce Povrazník je v súlade s mikroregionálnymi zámermi, čo garantuje komplexnosť a koordináciu rozvoja územia, lepšie využitie a doplnkovosť existujúcich zdrojov bez rizika duplicity, neefektívnosti a konkurenčnosti medzi susednými obcami.

Programovanie prebiehalo na troch úrovniach.

1. **Zvnútra** – Plánovanie s verejnosťou v obci
Programovanie s Akčnou plánovacou skupinou
(zástupcovia partnerských a záujmových skupín v obci)
Programovanie s podnikateľskou sférou
2. **Zvonku** - Pohľad a hodnotenie odborníka na riešené územie
(na krajinu, ekológiu, architektúru, dopravu, a iné) z hľadiska existujúcich a potenciálnych zdrojov (prírodné, fyzické, duchovné, ľudské, a iné)
3. **Dohoda** - Výsledkom programovacieho procesu je dohoda záujmových strán na spoločnej vízii a stratégii rozvoja.

Plánovanie s občanmi

užívateľov územia obce, ktorí boli obcou vyzvaní zúčastniť sa procesu programovania. Účasť bola dobrovoľná a proces transparentný.

Prostriedkom získavania informácií z prieskumu verejnej mienky boli ankety, dotazníky a verejné stretnutia. Informácia o príprave rozvojového dokumentu bola zverejnená na web stránke obce, v obecných novinách, na verejnej tabuli ako aj oznámením obecným rozhlasom. Verejnosť mohla vyjadriť svoj názor prostredníctvom ankety ale aj prostredníctvom osobnej účasti na verejných stretnutiach. Účasť verejnosti bola umožnená aj priebežne počas procesu možnosťou doručenia podnetov, návrhov a riešení na uvedený kontakt. Na **stretnutí** občania a miestni aktéri prišli a hovorili o tom, čo je v obci slabou stránkou a čo navrhujú zmeniť, zrušiť a riešiť ale aj o tom, čo je silnou stránkou a čo navrhujú ponechať, obnoviť a rozvíjať. Súčasne sa zaoberali zamyslením sa nad tým, v čom vidia nové možnosti rozvoja a v čom možné riziká. Takejto analýze problémov hovoríme aj **vnútorná SWOT analýza**. Stretnutie začalo želaniami občanov na otázku: „*Aká by mala byť naša obec do roku 2020?*“. Želanie sa stalo dlhodobou víziou aj pre roky 2014 -2020. Cieľom stretnutia boli diskusie o možnostiach a predpokladoch rozvoja obce a toho, čo obyvateľ, užívateľ resp. návštevník od rozvoja očakáva.

Výsledkom práce s verejnosťou a miestnymi rozvojovými aktérmi boli priority rozvoja obce Povrazník podľa rozvoja oblastí ako: ľudia, cestovný ruch, malé a stredné podnikanie, technická vybavenosť, sociálna starostlivosť, ŽP a iné.

Programovanie s Akčnou plánovacou skupinou

Z plánovania sa na základe dobrovoľnosti a ochoty spolupracovať vytvorí skupina tzv. **aktívna verejnosť**, ktorá sa stáva súčasťou jednej veľkej tzv. **mikroregionálnej akčnej plánovacej skupiny**, ktorá rovnako ako občania v obci postaví **víziu**, definuje **SWOT analýzu** územia, jeho potenciálu a predpokladov rozvoja, **plánuje a hodnotí priority rozvoja**.

Akčnú skupinu tvoria aktívni občania, predstavitelia obce, záujmových skupín, podnikateľov, štátnej správy a odborníkov, ktorých záujmy tvoria základ pre budúci rozvoj.

Súbežne s prácou s verejnosťou odborníci spracovali **Audit územia a zdrojov**, ktorý je zas akýmsi „**pohľadom zvonku**“. Ten hodnotí územie a existujúce zdroje (okrem územia sú to ľudia, príroda, stavby, história, a pod.)

Akčná skupina porovnáva obidva pohľady, výsledkom čoho má byť jasná a presvedčivá **spoločná rozvojová stratégia**, teda odpoveď na otázku „**Čo chceme v rozvoji obce/mikroregionu dosiahnuť a akým spôsobom**“ za obdobie 10-15 rokov a čo povedie všetkých k oživeniu a posilneniu a čo zaručí trvaloudržiateľný rozvoj. Práca všetkých zainteresovaných má byť spoločnou dohodou na strategických krokoch smerovaných k spoločnému cieľu.

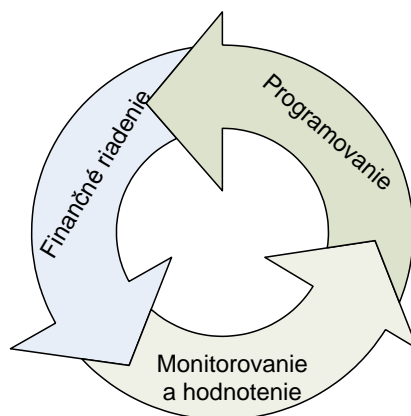

1.3 Štruktúra programu

Analytická časť		Popis a hodnotenie		
		SWOT analýza		
		Smery rozvoja		
		Ciele a priority		
		Stratégia soc.ekon.rozvoja		
		Programovanie		
Implementácia		Finančné zabezpečenie		
		Riadenie programu		
		Monitoring		
		Organizačné zabezpečenie		

Strategické plánovanie podpory regionálneho rozvoja pozostáva z týchto troch hlavných procesov:

- programovanie
- finančné zabezpečenie
- monitorovanie a hodnotenie

1.4 Úvodná charakteristika riešeného územia

Región: okres Banská Bystrica
 Nadmorská výška: 650 m n.m.
 Rozloha: 3,23 km² (323 ha)
 Počet obyvateľov: 142 (2012)
 Hustota obyvateľstva: 45 obyvateľ(ov)/km²
 Prvá písomná zmienka: 1424
 Štatistická územná jednotka: 508926 PSČ: 976 55 (pošta Ľubietová)
 Telefónna predvoľba: 048
 Adresa obecného úradu: Povrazník 22, 976 55 Povrazník

Táto malá dedinka má celú svoju históriu spojenú s baníctvom. Najstaršia písomná zmienka je z roku 1424. Povrazník bol poddanskou obcou kráľovského banského mesta Ľubietovej a jeho obyvatelia sa špecializovali na pletenie povrazov. Povrazmi zásobovali hlavne Ľubietovské bane ale aj Španiu Dolinu, Staré Hory a iné bane. Fyzický dôkaz o pletení povrazov sa nachádza v centre dediny. Povyše zvonice sa nachádzajú tri balvany s vytesanými dierami.

V súčasnosti je Povrazník známy medzi mineralógmi výskytom nádherných drevných opálov. Tie vznikli počas vulkanickej činnosti blízkej sopky Poľany. Počas výbuchu Poľana zasypala svoje široké okolie hrubou vrstvou sopečného popola. V okolí Povrazníka bol takto zasypaný les. Popol nebol taký horúci aby stromy zhoreli, ale uvoľnené chemické látky postupne nasiakli do dreva a premenili ho na drevný opál. Zachovala sa tak štruktúra dreva aj s letokruhmi a vyrastajúcimi konármi.

Obec Povrazník patrí do mikroregiónu RENTAR, ktorý zahŕňa katastrálne územia deviatich obcí, okrem Povrazníka tvoria RENTAR obce Brusno, Hiadeľ, Lučatín, Ľubietová, Medzibrod, Moštenica, Pohronský Bukovec a Strelníky.

Celková rozloha mikroregiónu je 8 563 ha. Cez riešené územie preteká rieka Hron, západnú časť tvoria lesy Kremnických vrchov a východnú pohorie Poľany.

Základná charakteristika obce Povrazník

Tabuľka č. 1 a 2

Obec	id. číslo	okres	najnižšia nadm. výška	najvyššia nadm. výška
Povrazník	00313742	B. Bystrica	630	909

Zdroj: ŠÚSR k 31.12.2013

Obec	kód ZUJ	rozloha katastra v km ²	počet obyvateľov v r. 2012	hustota obyvateľstva v katastri: obyv./ km ²	výrobie prvej písomnej zmenky o obci v r. 2014
Povrazník	508926	3,3	142	43	590

Zdroj: obec 2013

1.5 Širšie územné väzby

Obec Povrazník leží vo Zvolenskej kotline v nadmorskej výške 651 metrov n. m. a jeho kataster s rozlohou 323 hektárov sa rozprestiera v severnom podhorí Poľany. Najvyšší bod katastra tvorí na juhovýchodnej hranici Veľký Jaseňový vrch s nadmorskou výškou 824 metrov n. m., v ktorého západnej časti sa nachádza vulkanická jaskyňa.

Mikroregión RENTAR susedí s dvomi okresmi. Na severe susedí s okresom Ružomberok a na východe s okresom Brezno. Údolnou nivou rieky Hron prechádza štátna cesta I. triedy I/66 spájajúca okresné mestá Banskú Bystricu a Brezno a železničná trať Banská Bystrica – Červená Skala – Margecany, prepájajúca ŽSR s európskou železničnou sieťou.

Okresné mestá Banská Bystrica a Brezno plnia pre mikroregión funkciu sídiel s vyššou občianskou vybavenosťou a čiastočne aj funkciu centier dopravy a zamestnanosti.

Mikroregión RENTAR je záujmové združenie obcí Brusno, Hiadeľ, Lučatín, Ľubietová, Medzibrod, Moštenica, Povrazník, Pohronský Bukovec a Strelníky.

Združenie je neziskovou organizáciou, ktorá svoje prostriedky používa na rozvoj obcí mikroregiónu. Mikroregión RENTAR sa nachádza v severnej časti Banskobystrického kraja v severovýchodnom cípe Banskobystrického okresu. Severná a východná hranica mikroregiónu je

totožná s hranicou okresu, západnú a južnú hranicu tvoria katastrálne hranice obcí nachádzajúcich sa v západnej a južnej časti mikroregiónu.

Mikroregión sa rozprestiera na území 6-tich geomorfologických celkov. Stredom sa tiahne Horehronské podolie a Zvolenská kotlina. Smerom na sever sa rozprestierajú Nízke Tatry a Starohorské vrchy. Južnú časť (obec Povrazník) zaberajú Veporské vrchy, Zvolenská kotlina a Poľana.

Rozvoj mikroregiónu je podmienený priestorovo aj funkčne vyváženým rozvojom všetkých obcí nachádzajúcich sa v tomto priestore vrátane obce Povrazník.

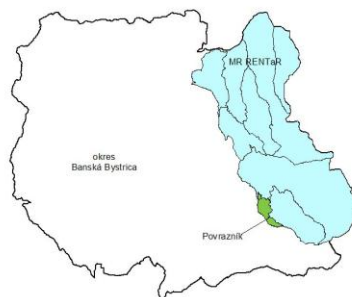
Mikroregión RENTaR a obec Povrazník

Slovensko a Banskobystrický kraj

Okres Banská Bystrica a mikroregión RENTaR

2. ANALÝZA GEOGRAFICKÉHO A ENVIRONMENTÁLNEHO POTENCIÁLU POPIS SÚČASNEJ SITUÁCIE

2.1 Prírodné pomery (v širších súvislostiach)

Predmetné územie obce **Povrazník** sa rozprestiera na severovýchodných výbežkoch pohoria Poľana a v Povrazníckej brázde. Terén vytvárajú sedimenty permu, ľubietovského pásma veporika, v juhovýchodnej časti chotára sú zastúpené aj pyroklastiká andezitov a sedimenty pliocénu. Okolie Povrazníka, Ponickéj Huty a Strelník neďaleko Ľubietovej sa preslávilo výskytom krásnych drevných opálov, ktoré patria k najkrajším na Slovensku. Obec Povrazník patrí do Združenia obcí Mikroregiónu RENTaR, preto popis súčasnej situácie a krajinná štruktúra sú premietnuté na celý mikroregión.

2.1.1. Geologické pomery

Prevažnú časť povrchu pokrývajú horniny sopečného pôvodu (pyroklastiká andezitov a južne od obce môžeme pozorovať menší výskyt ryolitových pyroklastík). V miestnej časti nad Valachovom je menší výskyt bieleho plážového piesku. Ide pravdepodobne o pozostatok po treťohornom jazere.

Geologický substrát širšieho územia je veľmi pestrý. Údolie Hrona vyplňajú piesčité štrky. Severná časť územia je tvorená pestrou mozaikou karbonátových sedimentov (vápencov a dolomitov) s lokálnym výskytom krasových javov. Miešajú sa tieto s vysokometamorfovanými bridlicami (svory, ruly, magmatity) so štrkovito-piesčitými sedimentami a hlbinnými magmatitami na severnom vrchole v Nízkych Tatrách. Južná časť má podobnú mozaiku karbonátových aj metamorfovaných hornín doplnených vulkanickými sedimentami – tufitmi a pyroklastickými magmatitmi – tufmi na južnom cípe územia.

2.1.2. Geomorfologické pomery

Reliéf riešenej oblasti je, podobne ako tomu bolo pri geologických pomeroch, veľmi pestrý a dramatický. Prechádza od vrchovinového cez hornatinový, vysočinový podhľad, až do veľhornatinného reliéfu hôľneho na severnom cípe v Nízkych Tatrách. Reliéf je fluválne rezaný (modelovaný tečúcou vodou), ktorá vytvorila hlboké úvalinové doliny potokov v tvare písmena V, ktoré sú dobre zreteľné najmä v severnej časti územia.

Mikroregión sa rozprestiera na území 6-tich geomorfologických celkov. Stredom sa tiahne Horehronské podolie a Zvolenská kotlina. Smerom na sever sa rozprestierajú Nízke Tatry a Starohorské vrchy. Južnú časť zaberajú Veporské vrchy, Zvolenská kotlina a Poľana.

Tabuľka č. 3

Obec	Najnižšia nadmorská výška	Najvyššia nadmorská výška
Povrazník	630	909

2.1.3. Klimatické pomery

Stredom územia v okolí rieky Hron sa tiahne kotlinová klíma mierne chladná a chladná. Smerom na sever a juh s narastajúcou nadmorskou výškou prechádza klíma do horskej chladnej, postupne studenej až veľmi studenej na vrchoch Nízkych Tatier. Priemerná ročná teplota vzduchu je od -9°C v januári do 16,5°C v júli v závislosti od nadmorskej výšky. Priemerné ročné zrážky sú od 600 do 2130 mm na hrebeňoch pohorí. Priemerná oblačnosť je okolo 62 %. Počet jasných dní je približne 46,3 a počet zamračených dní asi 126,8. Počet dní so snehovou pokrývkou a rýchlosť vetra opäť tak ako teplota vzduchu a zrážky výrazne kolíšu v závislosti od nadmorskej výšky.

2.1.4. Hydrologické pomery

Riešené územie spadá do povodia Hrona, ktorý preteká mikroregiónom v smere V – Z. Zo severnej časti do neho pritekajú: Bukovec, Sopotnica, Borovský potok, Vážna, Moštenický s Uhliarskym potokom. Z južnej strany Hron napájajú Brusnianka, do ktorej sa vlievajú: Čierna dolina, Peklo a Muráň. Cez Ľubietovú preteká Hutná, do ktorej sa vlievajú Slobodný potok a Vôdka. Západným cípom územia preteká potok Driekyňa. V území sa nenachádza žiadna vodná plocha, ale nachádza sa tu veľké množstvo prameňov termálnych, minerálnych aj obyčajných. Z nich najznámejšie sú: brusnianske a moštenické minerálne pramene. **Povrazník** je pramenná oblasť potoka Driekyňa, ľavostranného prítoku Hrona, ktorý je bystrinného charakteru a dosahuje dĺžku 10,6 kilometra. Pramení vo výške 675 metrov n. m., tečie severozápadným smerom a pri Slovenskej Ľupči vo výške 367 metrov n. m. vteká do Hrona.

2.1.5. Pôdne pomery

V riešenom území prevládajú najmä kambizeme, rendziny a podzoly. V alúviu Hrona, najmä v západnej časti územia sa nachádzajú fluvizeme a luvizeme oglejené. Smerom na sever prechádzajú do pásu rendzín, ktorý s rastúcou nadmorskou výškou prechádza do pásu kambizemí nenasýtených, kambizemí podzolových a podzolov na vrcholových partiách Nízkych Tatier. V južnej časti dominujú kambizeme nenasýtené aj nasýtené, striedavo s rendzinami, podzolmi a kambizemami oglejenými. Z pôdných druhov sa tu vyskytujú pôdy piesočnato-hlinité a hlinité. Naopak v severnej časti prevládajú pôdy hlinité a na vrchoch Tatier sa vyskytujú pôdy hlinito-piesočnaté. Skeletnosť pôdy narastá s nadmorskou výškou smerom na juh aj sever od rieky Hron.

2.1.6. Rastlinstvo a živočíšstvo

Podľa mapy pôvodnej vegetácie je aj rastlinstvo pestrú mozaikou lesa. Údolím Hrona sa pôvodne ťahal jelšovo-brestový lužný les, z ktorého dnes ostal len pás v podobe brehového porastu okolo rieky. V území dominujú bukové lesy, ktoré sa podľa zloženia pôdy delia na vápnomilné bukové a borovicové lesy na vápencoch a dolomitoch a kyslomilné bukové horské lesy na nekarbonitických horninách. Smerom s rastúcou nadmorskou výškou ustupuje buk smrekovým a jedľovým lesom a tie zase kosodrevine a trávnatým spoločenstvám na vrchoch Nízkych Tatier. Mnohé plochy lesa najmä na prístupnejších menej sklonitých svahoch sú dnes odlesnené a premenené na pasienky, lúky a miestami ornú pôdu. K zmene došlo aj v hľbnej oblasti, kde došlo k posunu hornej hranice lesa hlboko smerom do údolia, čím vznikli pre Nízke Tatry charakteristické rozsiahle trávnaté hole.

Výskyt živočíchov je viazaný na jednotlivé rastlinné spoločenstvá. Nájdeme tu jeleňa, srnu, diviaka, jazveca, lišku, kunu, medveďa, hlucháňa, tetra, jastraba obyčajného, kaňu lesnú, volavku, bociana bieleho, sokola pustovku, kukučku, ďatľa, sojku, užovku obyčajnú a hladkú, jaštericu hnedú a zelenú, salamandru škvrnitú, skokana zeleného a iné druhy zvierat. V potokoch sú pstruhy obyčajné, dúhové, hlavátky, lipne. Na pasienkoch a lúkach sa vyskytujú mnohé aj vzácne druhy hmyzu.

2.1.7. Chránené územia

Chránené územia – územná ochrana

Pre územnú ochranu stanovuje zákon NR SR č. 546/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny 5 stupňov ochrany, ďalej ustanovuje 7 kategórií chránených území.

Národná sústava chránených území

V území mikroregiónu sa vyskytujú dve veľkoplošne chránené územia. Severnú časť zaberá Národný park Nízke Tatry a južnú časť Chránená krajinná oblasť Poľana.

Obec Povrazník leží v ochrannom pásme Chránenej krajinnéj oblasti **POĽANA**. Z hľadiska ochrany prírody ide o veľmi významné územie, čo svedčí o zachovalosti a bohatosti miestnej prírody.

CHKO Poľana bola vyhlásená v roku 1981. toto pohorie predstavuje rozrušený stratovulkán, v ktorom eróziou vznikla kaldera. Vypreparované boli rozličné formy andezitových prúdov ako je napr. NPR Ľubietovský Vepor, stĺpovité a vežovité skalné formy a bralá vysoké až 30 metrov (PP Veporské skalky, PP Kalamárka, PP Melichova skala), skalné stupne a vysoké skalné steny (PP Vodopád Bystré, PP Jánošíkova skala), z ktorých sa oddelil až 14 metrov vysoké balvny (PP Bátorovský balvan). Chránené sú lesné komplexy, najmä jedľobučiny (PR Pod Dudášom, NPR Hrončocký grúň) a smrečiny (NPR Zadná Poľana). Poľana bola v roku 1990 zaradená medzi biosférické rezervácie Programu UNESCO Človek a biosféra.

Tabuľka č. 4: Zoznam chránených území v uvedených kategóriách v obci a okolí

Názov CHÚ	Kategória	Rozloha (ha)	Rok vyhlásenia	Stupeň ochrany prírody	Dôvod ochrany
Poľana	CHKO	21024,70	1981	II.	Ochrana typickej krajiny charakteristickej dlhodobou symbiózou prírody a človeka + nárazníková zóna pre maloplošné CHÚ.
Ľubietovský Vepor	NPR	124.60	1967	V.	Geomorfologicky nápadný andezitový hrebeň vznikol z lávového výlevu so zachovalým porastom horského lesa.
Mačková	PR	42.23	1993	V.	Bukové a borovicové porasty na vápencovom podloží vrátane vývojových štádií stepného a lesostepného charakteru.
Veporské skalky	PP	5.22	1981	V	Skalný výtvar charakteru hradieb. Ojedinelý príklad geomorfolog. útvaru tohto charakteru v sopečných horninách.
Moštenické travertíny	PP	1.71	1981	V.	Mohutná 6-stupňová kaskáda travertínov v dĺžke viac ako 500 m s mocnosťou až 20 m.
Hrončecký Grúň	NPR	55.30	1964	V.	Zachovalé vysokoprodukčné lesné porasty, v ktorých jednotlivé dreviny dosahujú mimoriadne dimenzie.
Jánošíkova skala	PP	1.68	1964	V.	Zvisla stena skaly vysoká asi 30 m je budovaná andezitovou brekciou. Zvetrávaním sa vytvorila jaskyňa.
Bátovský balvan	PP	0,03	1964	V.	
Hrochotská Bukovina	CHA	0,2396	2000	V.	
Veporské skalky	PP	5,22	1981	V.	Skalný výtvar charakteru hradieb. Ojedinelý príklad geomorfolog. útvaru tohto charakteru v sopečných horninách.
Moštenické travertíny	PP	1.71	1981	V.	Mohutná 6-stupňová kaskáda travertínov v dĺžke viac ako 500 m s mocnosťou až 20 m.

NP – Národný park
CHKO – Chránená krajinná oblasť
NPR – Národná prírodná rezervácia

PR – prírodná rezervácia
PP – Prírodná pamiatka
CHA – Chránený areál

Súvislá európska sústava chránených území NATURA 2000

V zákone NR SR č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny došlo k implementácii Smernice Rady Európskych spoločenstiev č. 79/409/EHS o ochrane voľne žijúcich vtákov a Smernice Rady Európskych spoločenstiev č. 92/43/EHS o ochrane biotopov, voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín.

Sústavu NATURA 2000 tvoria 2 typy území:

1. OSOBITNE CHRÁNENÉ ÚZEMIA – v národnej legislatíve:

CHRÁNENÉ VTÁČIE ÚZEMIA

Podľa Národného zoznamu chránených vtáčích území, ktorý bol schválený vládou SR (9.7.2003) a spolu s národným zoznamom navrhovaných ÚEV bol 27.4.2004 zaslaný Európskej Komisii do Bruselu na posúdenie, sa na území mikroregiónu RENTAR nachádzajú dve chránené vtáčie územia. Sú to CHVÚ Nízke Tatry a CHVÚ Poľana.

Tabuľka č. 5: Chránené vtáčie územia

Názov chráneného vtáčieho územia	ID	Výmera v ha		Výmera CHVÚ v okrese v ha
		Celková	Z toho v kraji	
Poľana	22	37 669	37 669	7 487

Zdroj: ÚPN VÚC Banskobystrického kraja – Zmeny a doplnky 2004

Charakteristika navrhovaných chránených vtáčích území:

Poľana: Pestré územie tvorené rôznymi typmi lesných biotopov, pasienkami a poľnohospodárskou krajinou, vytvára jedinečnú krajinnú štruktúru. S CHKO Poľana má prekryv asi na polovici územia. Územie je navrhované najmä z dôvodu hniezdenia

2. OSOBITNÉ ÚZEMIA OCHRANY- v národnej legislatíve:**ÚZEMIA EURÓPSKEHO VÝZNAMU**

Národný zoznam území európskeho významu bol schválený vládou SR (17.3.2004) a spolu s národným zoznamom navrhovaných CHVÚ bol 27.4.2004 zaslaný Európskej Komisii do Bruselu. Následne vydalo MŽP SR 14.7.2004 Výnos č. 3/2004-5.1, ktorým sa zoznam navrhovaných ÚEV vydal s účinnosťou od 1.8.2004 (č.450/2004 Z. z.). Týmto sa považujú podľa zákona NR SR č.543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny navrhované územia európskeho významu uvedené v národnom zozname ustanovenom všeobecne záväzným právnym predpisom vydaným MŽP SR za chránené so stupňom ochrany uvedenom v národnom zozname. V záujmovom území mikroregiónu RENTAR sa nachádzajú dve územia zaradené do zoznamu území európskeho významu. Ide o **Ďumbierske Nízke Tatry**, Identifikačný kód: SKUEV0302 a **Poľana**, Identifikačný kód: SKUEV0319. Ani jedno územie nezasahuje do katastra obce Povrazník

Územia chránené podľa medzinárodných dohovorov

Do územia zasahuje jedno územie zaradené do programu Človek a biosféra (MaB) UNESCO, ide o CHKO Poľana, ktorá bola do siete biosferických rezervácií MaB UNESCO zaradená v roku 1990.

Druhovú ochranu

Tabuľka č. 6: Počet chránených druhov rastlín na území v správe CHKO Poľana

Pracovisko	Počet chránených druhov na území samotného VCHÚ	Počet chránených druhov v MCHÚ mimo VCHÚ	Počet chránených druhov mimo CHÚ vo voľnej krajine
S CHKO Poľana	65	101	105

Zdroj: BBGMP, Audit územia a zdrojov, SAŽP BB, rok 2005
Chránené druhy sú uvedené podľa vyhlášky MŽP SR č. 93/1993 Z.z.

2.1.8. Životné prostredie

Potreba naplňovať stanovené environmentálne ciele vyplýva aj zo samotnej alokácie obce, ktorá sa rozprestiera v blízkosti **CHKO Poľana**.

Ochrana ovzdušia

V samotnom sídle sa výroba výrazne znečisťujúca ovzdušie nenachádza. Líniovým zdrojom znečistenie ovzdušia z automobilovej dopravy. Na tomto úseku v čase zimnej údržby prichádza k zvýšeniu prašnosti z posypových materiálov a tiež emisií z dopravných prostriedkov. Ďalším zdrojom znečistenia sú bytové a rodinné domy vykurované pevnými palivami hlavne v zimnom období. Územie Banskobystrického kraja patrí z hľadiska čistoty ovzdušia k menej oblastiam a nevyžaduje v tomto smere osobitnú ochranu.

Hlukové pomery z dopravy

V zmysle Nariadenia vlády SR č. 40/2002 Z. z. o ochrane zdravia pred hlukom a vibráciami najvyššie prípustné hodnoty hluku z dopravy vo vonkajších priestoroch v obytnom území ciest I. a II. triedy, zberných komunikácií sú povolené pre deň LA eq,p = 60 dB a v noci LA eq,p = 50 dB. Hlavná dopravná záťaž v katastrálnom území je na ceste **III triedy**, ktorá prechádza cez obec Strelníky v smere do obce Povrazník s najväčším dopadom v dôsledku zvýšenej nárazovej návštevnosti počas turistickej tzv. „hubovej“ sezóny.

Pôda

Medzi hlavné negatívne faktory, ktoré ovplyvňujú pôdnu produkciu a jej environmentálne funkcie patria najmä zhutňovanie a acidifikácia pôd, neuvážené rekultivácie pôd, neúmerné meliorácie, nadmerná chemizácia, stále sa zvyšujúca erózia, zosuvy, divoké skládky a emisno - imisná kontaminácia pôd. Dotknuté územie, napriek skutočnosti, že sa vyznačuje vysokým stupňom poľnohospodárskej produkcie, patrí k oblastiam s menej kontaminovanými pôdami. Pri poľnohospodárskych pôdach možno reálne predpokladať, že vzhľadom na súčasnú ekonomickú situáciu v poľnohospodárstve dochádza v týchto pôdach k úbytku rezíduí priemyselných hnojív a pesticídov. V zastavanom území sa kontaminované pôdy nachádzajú v okolí komunikácií a PD. Tiež sa vyskytujú určité formy znečistenia pôd na okraji zástavby obce spojené so spôsobom bývania v dotknutom území, najmä z pestovateľskej činnosti a drobného chovateľstva.

Všetky pôdy, ktoré sa vyskytujú v CHKO - Poľana, sú potenciálne vysoko náchylné na poškodenie eróziou. Trávne porasty so zapojeným pokryvom však úplne bránia erózii, ktorá sa preto vyskytuje len ojedinele, kde sa odstránil vegetačný kryt pri rekultiváciách. K zakysľovaniu pod nedochádza. Súčasný stav pôdnej reakcie je stabilizovaný v rovnováhe medzi chemizmom pod a záťažou H⁺ z kyslých zrážok a z rozkladu organickej hmoty.

Radónové riziko

Najväčšia časť územia mikroregiónu vrátane obce Povrazník patrí do kategórie území so stredným radónovým rizikom. Miera kontaminácie pod rizikovými stopovými prvkami a organickými polutantami je nízka, na úrovni prirodzených obsahov. Miestami sa môže vyskytovať mierne zvýšenie obsahu Cd z globálneho prenosu emisií a zvýšený obsah Pb, Mo, Cd v prirodzených geochemických anomáliách.

2.2. Súčasná krajinná štruktúra (v širších súvislostiach)

Charakter územia a jeho poloha predurčujú spôsob využívania pôdneho fondu a možnosti celkového hospodárskeho využitia územia mikroregiónu RENTAR. Lesy pokrývajú 2/3 územia, poľnohospodársku pôdu v prevažnej miere tvoria trvalé trávne porasty. Lesy sú prevažne zmiešané a v chránených častiach, ako je Ľubietovský Vepor majú charakter pralesa. Z drevín je zastúpený hlavne buk, jedľa a smrek s prímiesou javora, jaseňa a hrabu. Nájdú sa tu aj súvislé smrečiny, dubiny, boriny a brezové porasty.

Tabuľka č. 7: Členenie pôdneho fondu v území

Obec	Poľnohospodárska pôda/ha	Lesná pôda/ha	Vodné plochy/ha	Zastavané plochy/ha	Ostatné plochy/ha	Spolu/ha
Povrazník	269,9	48,5	0,5	14,5	1,1	334,5
% vyjadrenie	80,7	14,5	0,1	4,4	0,3	100

Zdroj: ŠÚ SR 2013

Funkčný význam lesov je nasledovný:

hospodárske lesy - hlavná funkcia je produkčná, plnia však aj mimoprodukčné, verejnoprospešné funkcie - pôdoochranné, vodohospodárske, klimatické, rekreačné a pod.,
ochranné lesy - hlavná funkcia je ochrana stanovišť a všetky mimoprodukčné funkcie lesov,
lesy osobitného určenia - plnia hlavne verejnoprospešné funkcie a súběžne plnia aj funkciu produkčnú.

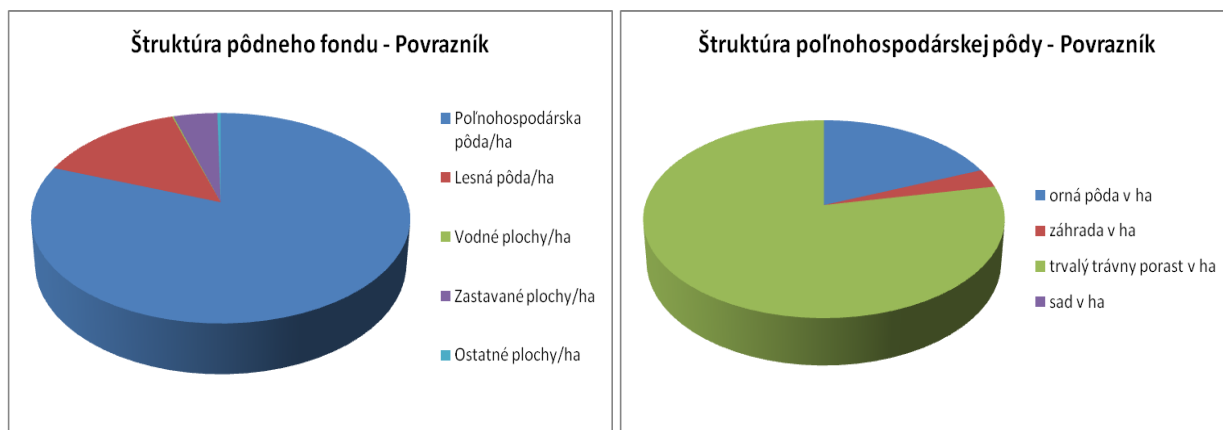
Z hľadiska ochrany lesných zdrojov sa na území obce nenachádzajú lesy osobitného určenia a lesy zaradené do kategórie ochranných lesov pokrývajú iba 3,24% porastovej plochy.

Tabuľka č. 8: Štruktúra lesných pozemkov podľa jednotlivých kategórií

Názov KÚ	H lesy hospodárske (ha)	U lesy osobitného určenia (ha)	O ochranné lesy (ha)	PP Porastová plocha spolu (H+U+O) (ha)	OP Ostatné lesné pozemky (ha)	LPF spolu (PP+OP) (ha)
Povrazník	44,83	0,00	3,24	48,07	0,24	48,31

Zdroj: Lesoprojekt Zvolen 2008

V tabuľke uvedená porastová plocha je skutočná výmera obhospodarovaných lesov, bez plôch lesných ciest, skladov, škôlok a iných funkčných plôch registrovaných v katastri nehnuteľností ako lesné pozemky.

Poľnohospodárstvo

Prevažnú väčšinu poľnohospodárskej pôdy tvoria trvalo trávnaté porasty. Záhrady sa viažu prevažne na sídlo a ich rozsah je daný hustotou a charakterom sídelnej štruktúry. Vinice, chmeľnice a ovocné sady sa v tomto území nenachádzajú. Dané územie nepredstavuje vhodné podmienky pre takýto druh pozemkov.

Pôdy sú tu prevažne hlinité, ktoré zrnitosťne patria medzi najúrodnejšie pôdy, avšak veľkosť skeletu je nad 10%, čo už nie je vhodné na to, aby sa takéto pozemky využívali ako orná pôda. Z pôdných typov tu majú najväčšie zastúpenie rendziny, čo sú pôdy skeletnaté, plytké, kypré a dobre priepustné pre vodu. Pre nedostatok vody sú však málo úrodné, preto sa využívajú väčšinou ako pasienky. Ďalej sú zastúpené kambizeme - typické pre svahové polohy, čiastočne fluvizeme, pseudogleje a podzoly.

Poľnohospodárstvo obcí mikroregiónu je zamerané predovšetkým na chov hovädzieho dobytku a oviec, čo vyplýva zo štruktúry poľnohospodárskej pôdy, z ktorej takmer 85 % pripadá na trvalé trávne porasty (lúky a pasienky). Orná pôda je sústredená hlavne v doline Hrona. Potenciál územia je aj v pestovaní ovocných stromov, avšak sad väčšej výmery je mimo obce Povrazník.

Poľnohospodárstvo na území obce je len v obmedzenej miere, čo vyplýva zo štruktúry poľnohospodárskej pôdy. Najväčší podiel 78% majú trvalé trávne porasty.

Tabuľka č. 9: Štruktúra poľnohospodárskej pôdy

Názov KÚ	orná pôda v ha	záhrada v ha	trvalý trávny porast v ha	sad v ha	Poľnohospodárska pôda spolu v ha
Povrazník	50,8	8,2	211	0	270
% vyjadrenie	18,8	3	78,2	0	100

Zdroj: ŠÚ SR 2013

2. ANALÝZA HOSPODÁRSKÝCH, SOCIÁLNYCH A KULTÚRNYCH ZDROJOV

2.3. Urbanistický vývoj sídla (v širších súvislostiach)

Poloha a význam obce v rámci osídlenia:

Obec **Povrazník** ako malé vidiecke sídlo v štruktúre osídlenia podľa ÚPN VÚC BB kraja je zaradené do horehronskej rozvojovej osi BB-Brezno-Heľpa s ustáleným počtom trvale žijúcich obyvateľov. V rámci územnosprávneho členenia patrí do okresu Banská Bystrica. Okresné sídlo je vzdialené od obce 31 km. Pozitívnym faktorom v rozvoji obce je väzba na prírodný potenciál, ktorý je najsilnejším zdrojom príjmov z hospodárenia.

Z hľadiska polohy je obec v dostatočnej blízkosti nadradených systémov podľa ÚPN VÚC BB kraja v:

- dopravné riešenie** – cesta III/06642 o dĺžke 2,5km, ktorá je nad obcou Lučatín napojená na štátnu cestu 1/66 v smere BB-Brezno a plánovaná preložka cesty 1/59 v smere Sl.Lupča – Moštenica – Hiadeľ – Donovaly
- železničná trať** Zvolen – BB – Margecany v súbehu s cetou 1/66 s napojením obce k železničnej stanici Brusno km resp. Lučatín.
- zásobovanie vodou** – skupinový vodovod Hiadeľ-Lučatín-L'ubietová s vodojemom Hiadeľ o obsahu 50 m³.

3. **zásobovaní elektrickou energiou** – 4 trafostanice napojené na 22 kV vzdušné vedenie a väzba na rozvodňu Medzibrod prechádzajú exist. 110 kV a 220 kV vzdušné vedenia.
4. **telekomunikáciách** -optokáble z HOST BB v smere HOST Brezno, TV signál zaisťuje prevádzka na kóte 665 m.n.m. kopca Prašnica vrátane základňovej stanice GSM a T-MOBILE.

Tabuľka č. 10: **Prehľad vývoja osídlenia na území obce**

Obec	Vznik obce	Výročie založenia obce v r. 2014
Povrazník	1424	590

Zdroj: Obec 2013

Obec Povrazník so svojou zástavbou patrí medzi tzv. potočné radové dediny a s jeho architektúrou ho začleňujeme do oblasti detvianskeho vplyvu. Ešte v pol. 20. storočia tu boli zachované zrubové domy a murované domy, podpivničené trojpriestorové domy pod valbovou i sedlovou šindľovou strechou s podlomenicou, miestami i bubníkom, omazané a obielené s pridaním modrej hlinky. Drevené zrubové domy mali trojpriestorové vnútorné členenie, pričom čelná fasáda s dvoma oknami bola orientovaná do ulice. Dvory boli uzavreté vysokou bránou, za obytnou časťou bola maštal', ovčín, stodola a kôlna. Hospodárske budovy mali zrubovú, zriedka stípkovú konštrukciu. Boli radené, niekedy i voľne situované aj oproti obytnej časti na druhej strane dvora. Dymovody sú murované. V súčasnosti je prevládajúcim stavebným materiálom pálená tehla, prípadne pórobetónové tvárnice. V strešnej krytine prevláda škridľa a plechová krytina, ktorá na objektoch ľudovej architektúry nahradila drevený šindel'. Hojne sa vyskytuje aj betónová krytina a asfaltový šindel'.

Pôvodný urbanistický pôdorys a štruktúra boli len minimálne narušené novou výstavbou, tak, ako aj výškové zónovanie a architektonické tvaroslovie regiónu. Architektúra novej zástavby je charakteristická prerastaním nových domov s väčším objemom medzi pôvodné prízemné domy. Nové domy sú väčšinou dvojpodlažné s využitím podkrovia na obytné účely.

Objekty sú zastrešené rôznymi modifikáciami sedlovej, alebo ihlanovej strechy. Na objektoch občianskej vybavenosti sa často vyskytuje rovná (plochá) strecha, prípadne strecha pultová.

Väčšina obcí pôsobí v krajinnom obraze vyváženým dojmom. K ich zatraktívneniu chýba lepšia údržba verejných i súkromných priestranstiev, zazelenenie poľnohospodárskych dvorov a architektonické priešenie niektorých objektov bytovej výstavby a občianskej vybavenosti.

2.4. Kultúrno-historický potenciál

Obec Povrazník pravdepodobne vznikla v 14. storočí, ale prvá písomná zmienka pochádza z 22. mája 1424, keď sa ako Powraznik spolu s ďalšími dedinami Ľupčianskeho panstva. Od roku 1465 až do roku 1848 bol poddanskou obcou slobodného kráľovského mesta Ľubietová, ktorá bola spolu s Banskou Bystricou, Kremnicou, Banskou Štiavnicou, Banskou Belou, Novou Baňou a Pukancom členom Zväzu siedmich hornouhorských banských miest. V 16. storočí obec trpela dôsledkom tureckých vojen, v 17. storočí zase vplyvom náboženských nepokojov.

Takmer celá história obce je spojená s baníctvom. Plietli sa tu konopné povrazy pre Ľubietovské a starohorské bane. Dôkazom tejto činnosti sú tri balvany umiestnené v centre dediny. V strede balvanov sú vytesané otvory, v ktorých bolo osadené drevené zariadenie a pomocou neho remeselníci šponovali a plietli povrazy. Ďalším dôkazom spätosti obce s baníctvom je niekoľko malých baní na železnú rudu v okolí Povrazníka. Po úpadku baníctva v stredoslovenskej banskej oblasti, predovšetkým v Ľubietovej, sa Povrazník stáva roľnícko – pastierskou obcou. Na prelome 19. a 20. storočia pracovali obyvatelia

prevažne v lesoch a v železiarňach v Podbrezovej. Miestne ženy pôvodne ovládali tkanie na dvoch i na štyroch nitelniciach. Ešte v polovici 20. storočia sa tu tkalo plátno a handričkové pokrovce a ojedinele si ešte poniektorí obyvatelia vyrábali i súkno.

Najväčší rozmach obce nastal po II. svetovej vojne. Povrazník oslobodili 21. marca 1945. V roku 1951 bola obec elektrifikovaná a bol zavedený telefón. K novopostavenému kultúrnemu domu s knižnicou a stálym kinom pribudol obecný rozhlas, obchod so zmiešaným tovarom a krčma. Od roku 1958 sa začalo hospodáriť v novozaloženom JRD. V tom istom roku bola do dediny vybudovaná asfaltová cesta zo Strelník a koncom roka bola zavedená pravidelná autobusová doprava. Od roku 1945 tu pribudlo 31 nových rodinných domov a jedna družstevná bytovka. Podľa SOBD 2011 je v obci 69 domov a 149 obyvateľov.

Pravdepodobne najstaršou zachovanou stavbou na Povrazníku je zrubový dom č. 59 z roku 1880. Najdominantnejším objektom na Povrazníku je zvonica v centre obce, na ktorej bola v roku 1928 odhalená pamätná tabuľa generálovi Dr. M. R. Štefánikovi. Prízemie zvonice je murované a slúži ako požiarna zbrojnica. Drevené poschodie je stĺpikovej konštrukcie s debnením a s dvoma zvonmi – malým z roku 1745 a veľkým z roku 1792.

Tabuľka č. 11: Druhovú členenie kultúrnych pamiatok a ich počet

Obec	pamiatky architektúry	pamiatky archeológ.	historické pamiatky	historická zeleň	pamiatky ľud. staviteľst.	pamiatky techniky	výtvarné pamiatky	spolu
Povrazník	1 zvonica	/	3 veľké kamene	/	1 zrubový dom z r.1880	/	/	/

Zdroj: obec, 2013

V okolí obce sa nachádza niekoľko malých baní na železnú rudu. Na Šutáčky je menší výskyt pekného bieleho plážového piesku, pravdepodobne pozostatku po treťohornom jazere. Tento piesok sa v minulosti v malom ťažil a používal na výrobu zlievarenských foriem v Hronci. V súčasnosti je Povrazník známy medzi mineralógmi výskytom nádherných drevených opálov. Tie vznikli počas vulkanizačnej činnosti blízkej sopky Poľany.

Tabuľka č. 12: Národné kultúrne pamiatky zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu

Obec	č.úzpf	unifikovaný názov KP	vznik	sloh	dátum zápisu
Povrazník	-	-	-	-	-

Zdroj: obec, 2013

Tabuľka č. 13: Pamätihodnosti v obci

Povrazník
<ul style="list-style-type: none"> Zvonica z roku 1928 s dvoma zvonmi, veľkým z roku 1792 a malým z roku 1742. Tri kamene (balvany) v strede vytesanými dierami ktoré slúžili na upevnenie strojov na pletenie povrazov pre bane. Zrubový dom z roku 1880, jeho zvlášnosťou je že nemá komín a je evidovaný ako kultúrna pamiatka. Pamätná tabuľa z roku 1928 ktorá sa nachádza na zvonici je venovaná gen. Štefánikovi. Malé bane na železnú rudu Výskyt drevených opálov Obecné múzeum

Zdroj: obec, 2013

NEHMOTNÉ KULTÚRNE DEDIČSTVO:

Súčasťou kultúrneho dedičstva sú ľudové tradície, zvyky, pôvodné remeslá, etnografické prejavy (slovesná a hudobná kultúra, odev, nástroje, výrobky), folklórne slávnosti a expozície významných osobností.

Najznámejšie osobnosti obce sú: Gejza Slameň – bývalý riaditeľ školy, richtár a herec v Národnom divadle ako známa osobnosť z Povrazníka.

Povrazník je známy nielen prekrásnou prírodou, ale aj výskytom nádherných **drevných opálov**, ktoré vznikli počas vulkanickej činnosti neďalekej sopky Poľana. Pri erupcii prikryla svoje okolie hrubou vrstvou sopečného popola a v okolí Povrazníka zasypala les. Popol však nedosahoval dostatočne vysokú teplotu na to, aby stromy zhoreli, takže uvoľnené chemické látky postupne vsiakli do dreva a premenili ho na drevný opál. Týmto spôsobom sa zachovala štruktúra dreva aj s letokruhmi a vyrastajúcimi konármi. Dnes je sopečný popol spevnený na tuf, z ktorého sa dajú vyryžovať **drobné gránaty**.

V súvislosti s **malým zvonom z roku 1745 sa spája jedna povesť**. Vraj ho povraznícky furmani našli v piesku na brehu Hrona. Nikto však nevie, odkiaľ sa tam zobral. Kedysi sa ním odháňali búrky a nešťastia. Veľkým sa dnes zvoní na jubileá a výročia. **Povrazníci pletli povrazy** pre ľubietovské a starohorské bane. Základnou surovinou bolo konope. Je pravdepodobné, že na Povrazníku miestna časť chotára sa nazýva, „Konopisko“, tam kde prví povrazníci pestovali konope. Ešte aj dnes sú pod Brezinou pri ceste na Majer stopy po našich predkoch – povrazníkoch. Sú to **3 veľké skaly, vážiace okolo jednej tony**, ktoré majú v strede diery o priemerne cca 15-20cm. Do týchto dier povrazník zastrčil koly, ktoré proti vytiahnutiu zacvikoval. Dlhé zväzky konopových nití potom stáčil- pletol od jednej skaly k druhej, tretej. Na týchto povrazoch boli spúšťané baníci do baní.

Tradičný ľudový odev patrí spolu s odevom dedín Čarín, Dolná Mičiná, Dúbravica, Horná Mičiná, Hrochoť, Môlča, Oravce, Poniky, Sebedín – Bečov a Strelníky k ponickéj variante detvianskeho odevného typu.. **Na vyšívanie sa používala technika tzv. krivej ihly.**

2.5. Demografická situácia

Vývoj počtu obyvateľov

Počet obyvateľov v obci oproti minulosti poklesol, avšak v súčasnosti je vývoj počtu obyvateľov stacionárny, resp. mierne klesá.

Tabuľka č. 14: **Prehľad počtu obyvateľov v obci v rokoch 1869-2002**

Obec/rok	1869	1890	1910	1930	1948	1970	1991	1996	2001	2002
Povrazník	244	285	334	346	289	272	145	150	147	140

Zdroj: ŠÚSR 2013

Tabuľka č. 15: **Prehľad počtu obyvateľov v obci v rokoch 2003-2013**

Obec/rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Povrazník	139	146	145	145	146	144	151	152	149	142	142

Zdroj: ŠÚSR 2013

Tabuľka č. 16: **Vekové zloženie obyvateľstva k 31.12.2011**

Vek ,Veková skupina, ukazovateľ	Obec Povrazník	Vek ,Veková skupina, ukazovateľ	Obec Povrazník
0-4	9	50-54	8
5-9	4	55-59	13
10-14	7	60-64	13
15-19	14	65-69	6
20-24	6	70-74	3
25-29	16	75-79	3
30-34	9	80-84	2

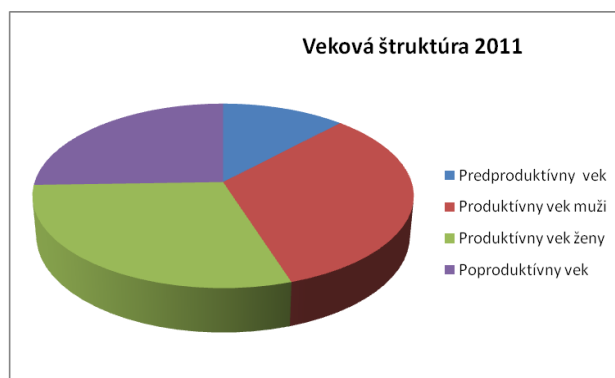
35-39	18	85-89	2
40-44	12	90-94	1
45-49	8	95-99	0

Zdroj: SOBD 2011

Tabuľka č. 17: Pohyb obyvateľov k 31.12.2011

Obec	celkový prírastok/úbytok obyvateľstva							
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Povrazník	-2	-6	-1	7	-1	0	1	-2

Zdroj: SOBD 2011

Príčiny trendov v demografických pohyboch

Do obce sa prisťahujú najmä ľudia v strednom veku a staršie vekové kategórie. Odsťahujú sa mladšie vekové kategórie - mladé rodiny okolo 30 rokov. V podhorských podmienkach je to miesto s väčšou vzdialenosťou dochádzky za prácou. Do obce prichádzajú najmä staršie ročníky obyvateľstva, za pokojným rekreačným bývaním, u mladších ročníkov pociťujeme úbytok.

Pristahovaní občania väčšinou rekonštruujú existujúce objekty. (cca 70%).

Počet obyvateľov sa v období letnej turistickej sezóny zvýši najmä v podhorských obciach vhodných na rekreáciu formou chalupárčenia.

Tabuľka č. 18: Priemerný vek, index starnutia 2012

Obec	Muži		Ženy	
	Priemerný vek	Index starnutia	Priemerný vek	Index starnutia
Povrazník	42,67	100	39,87	150

Zdroj: ŠÚSR 2012

Negatívnym trendom z hľadiska vekovej štruktúry je, že v poproduktívnom veku je v súčasnosti približne jedna štvrtina obyvateľstva, pričom počet obyvateľov v predproduktívnom veku nedosahuje v priemere ani jednu pätinu. Vzdelanostnú úroveň obyvateľov dokumentuje tabuľka.

Tabuľka č. 19: Štruktúra populácie územia podľa produktivity v roku 2011

Obec/rok 2011	Predproduktívny vek	Produktívny vek		Poproduktívny vek	Počet obyvateľov
		muži	ženy		
Povrazník	18	49	44	38	149
Vyjadrenie v %	12,1%	62,4%		25,5	100%

Zdroj: SOBD 2011

Tabuľka č. 20: Najvyššie skončený stupeň vzdelania obyvateľstva, rok 2011.

Povrazník/ vzdelanie	základné	učňovské a stredné (bez maturity)	úplné stredné a vyššie (s maturitou)	vysoko- školské	bez školského vzdelania	ostatní bez udania
Počet	24	64	34	6	20	6
%	15,6	41,5	22,1	3,9	13	3,9

Zdroj: SOBD 2011

Obyvateľstvo obce je takmer výlučne slovenskej národnosti. Prevažujúcim náboženstvom je evanjelické vierovyznanie.

Tabuľka č. 21: Národnostné a etnické zloženie obyvateľstva v obci Povrazník

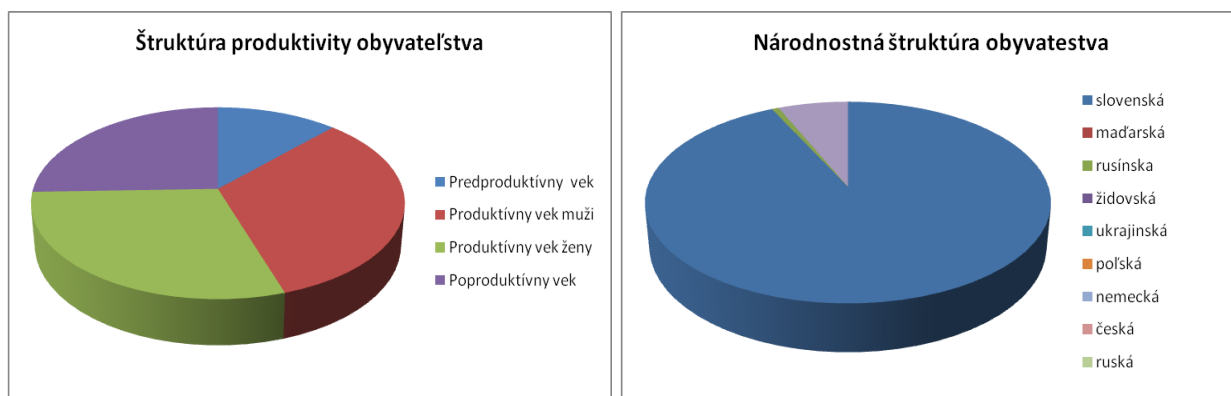
Národnosť	slovenská	maďarská	rusínska	židovská	ukrajinská
Územie spolu:	143	0	1	0	0
Národnosť	poľská	nemecká	česká	ruská	ostatné, nezistené
Územie spolu:	0	0	0	0	10

Zdroj: SOBD 2011

Tabuľka č. 22: Zloženie obyvateľstva – vierovyznanie v obci Povrazník

Rím.- kat. cirkev	Evanj. cirkev aug. vyznania	Grécko - kat. cirkev	Náb. spol. svedkovia Jehovovi	Pravoslávna cirkev	Kresťanské zbory
26	102	0	0	0	0
Reform. kresť. cirkev	Ev. cirkev metodistická	Adventistov 7 dňa	Bahájske spoločenstvo	Bratská jednota baptistov	Apoštolská cirkev
0	0	0	0	0	0
Českoslov. husitská	Cirkev bratská	ostatné	Bez vyznania	Nezistené	
0	0	0	10	16	

Zdroj: SOBD 2011

2.6 Technická infraštruktúra

Tabuľka č. 23: Vybavenosť územia infraštruktúrou

Obec	vodný zdroj	plyn	min. prameň	term. prameň	vodovod	kanalizácia splašková	ČOV	televíz. signál	Digit. ústredňa	vykurovanie
Povrazník	áno	nie	nie	nie	100%	nie	nie	vyhovuje	áno	TP, EI

zdroj: Obecný úrad 2013.

TP – tuhé palivo, EL – elektrické vykurovanie, VODOVOD – v stĺpci je udávané % napojenosti obyvateľov EO

V obci je len verejná sieť - dažďová kanalizácia.

Zdroje pitnej vody a ich ochrana

- Všeobecná ochrana podľa § 4 Vodného zákona (138/73 Z. z.) platí pre celé územie mikroregiónu.
- Regionálna ochrana - oblasť riešeného územia sa nachádza v území CHVO Nízke Tatry - Západná časť. Na toto územie sa vzťahuje ochrana podzemnej a povrchovej vody podľa § 19 zákona 138/73. CHVO bola vyhlásená nariadením vlády č. 13/87 Z. z.
- Sprísnená - špeciálna ochrana vyplýva z § 19 zákona 138/73 o stanovení pásiem hygienickej ochrany (PHO) pre využívané vodné zdroje slúžiace pre hromadné zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou a pre využívané zdroje prírodných liečivých vôd a minerálnych vôd stolových.

Tabuľka č. 24: **Vyhlásené ochranné pásma vodárenských zdrojov v území**

Názov sídla	Názov vodného zdroja	Číslo rozhodnutia
Povrazník	Prameň 1 - 3	2031/1988 - DŠ

Zdroj Obec 2013

Odvádzanie a čistenie odpadových vôd

Obec nie je odkanalizovaná. Odvádzanie odpadových vôd je riešené nepriepustnými domovými žumpami a septikmi. V obci sa uvažuje s riešením odvedenia a čistenia odpadových vôd prostredníctvom domových a skupinových ČOV. V prípade vybudovania obecnej kanalizácie by bola vybudovaná obecná ČOV pri potoku Driekyňa v lokalite pod družstvom.

Minerálne vody

Najbližšie až v obci Ľubietová sa nachádza prameň minerálnej vody BB-52 s názvom Linhartovka. Nachádza sa severne od obce pri bývalej detskej ozdravovni. Voda sa taktiež hojne využíva. Je to voda slabomineralizovaná hydrouhličitanová, sodná, uhličitá, studená, hypotonická. Výdatnosť 20 l/min.

Zásobovanie elektrickou energiou

Obce mikroregiónu sú pripojené na zdroj elektrickej energie prostredníctvom distribučných 22/04 kV transformovní, napájaných z 22 kV vonkajších vedení 22 kV kábelovými, resp. vonkajšími prípojkami prostredníctvom 110/22 kV transformovní a 110 kV nadradenej siete.

Zásobovanie pitnou vodou

V obci v súčasnosti je vybudovaný verejný vodovod. Pokrytie vodovodnou infraštruktúrou je 100%.

Zásobovanie teplom

Prevažujúci spôsob vykurovania obce je lokálne na tuhé palivo. Tepelná energia je používaná predovšetkým na vykurovanie objektov a prípravu teplej úžitkovej vody. Spotreba tepelnej energie je svojím charakterom sezónna. Počas trvania letného obdobia je jej denný odber relatívne rovnomerný s malými výkyvmi. Pre pokrytie spotreby energie sú k dispozícii nasledovné zdroje: kvapalné palivá, napr. ľahký vykurovací olej alebo skvapalnený propán, ktoré je možné dovážať pomocou zásobovacích automobilov na miesto spotreby v letnom období, pevné palivo napr. čierne uhlie, drevo, elektrická energia z jestvujúcej elektrickej siete a nakoniec slnečná energia a iné obnoviteľné druhy energie.

Plynofikácia

Obec nie je plynofikovaná ani sa do budúcnosti neuvažuje s plynofikáciou.

Verejné osvetlenie

Osvetlenie ciest, komunikácií a verejných priestranstiev je vybudované výbojkovými svietidlami, ktoré sú pomocou výložníkov uchytené na podperných bodoch vzdušnej sekundárnej siete NN. Rozvod medzi svietidlami je vodičom AlFe, ktorý slúži ako fáza VO vzdušnej sekundárnej siete NN. Ovládanie VO je centrálné prostredníctvom impulzných káblov pri transformátorových staniciach. Do budúcnosti sa odporúča budovať verejné osvetlenie výbojkovými halogenidovými svietidlami, ktoré budú upevnené na bezpäticových osvetľovacích stožiaroch. Ovládanie navrhovaného osvetlenia je potrebné napojiť pomocou impulzného kábla na centrálny impulz VO obce pri transformátorovej stanici.

Rádiokomunikácie

V obci príjem televízneho signálu Slovenskej televízie a Markízy je zabezpečovaný televíznym prekrývačom TVP. Signál ku koncesionárom sa dostáva menej kvalitnej úrovni. Kvalitný príjem signálu STV by bol možný aj zriadením káblovej televízie s prijímacím zariadením.

Miestny rozhlas

Rozhlasová ústredňa je umiestnená v budove obecného úradu. Od budovy OU je rozvod vedený na kovových stĺpoch, na ktorých sú upevnené reproduktory. Vedenie miestneho rozhlasu je vedené pozdĺž miestnych komunikácií, väčšinou súbežne s telefónnym vedením a vedením NN. Pôvodné rozvody sa ponechajú a pre nové zastavané časti sa vybuduje nové vedenie miestneho rozhlasu. Vedenie a umiestnenie reproduktorov sa uloží na podperné body NN distribučnej siete.

Telekomunikácie

Z hľadiska telekomunikačného členenia obec sa nachádza v UTO Banská Bystrica. V obci je zriadená digitálna ústredňa RSU, jej umiestnenie je vo vlastnom telekomunikačnom objekte. Miestna

telefónna sieť v obci a jej miestnych častiach je prevedená káblami v zemi a vzdušným vedením. Pripojenie telefónnych účastníkov je z UR osadených na stĺpoch, vzdušnými vedeniami. Telefónna ústredňa má kapacitu na rozšírenie počtu účastníkov v novej IBV, v novej občianskej vybavenosti a v novej výrobe. Rozšírenie telefónnej siete je navrhované samonosnými telekomunikačnými káblami na drevených podporných bodoch. Budovanie vykryvačov operátora mobilnej siete T-mobile je potrebné.

Pre zabezpečenie kvalitného televízneho signálu je navrhované vybudovanie káblovej televízie na celom území obce s digitálnou ústredňou v budove Obecného úradu. Rozvod možno zhotoviť káblami zavesením na podporné body NN siete a telekomunikačnej siete, prípadne káblami uloženými v zemi. Vybudovaním KTV stratí aktuálnosť modernizácia TV vykryvačov, prípadne budovanie ďalších.

Odpadové hospodárstvo

Obec Povrazník nemá vo svojom katastrálnom území skládku odpadu a ani sa neuvažuje o jej zriadení. Obec má upravené nakladanie s komunálnym odpadom a drobnými stavebnými odpadmi, vznikajúcimi v obci cez VZN. Separovaný zber využiteľných zložiek komunálneho odpadu je v súčasnosti organizovaný v rôznych formách, separované zložky budú využité ako druhotné suroviny.

Doprava

Z Banskej Bystrice do Povrazníka cez Ľubietovú a Strelníky autobusom SAD, alebo autom po štátnej ceste (smer Brezno), pred Medzibrodod odbočiť doprava.

Spojenie obcí mikroregiónu s okresným mestom Banská Bystrica zabezpečuje SAD Zvolen. Najbližšie cez obce Lučatín, Medzibrod a Brusno prechádza železničná trať č. 170 Banská Bystrica – Červená Skala – Margecany. Autobusové spojenie s mestom Brezno s obcou nie je priamo ale aj toto zabezpečuje podnik Zvolenská dopravná spoločnosť. Spojenie obce pozdĺž Hrona je zabezpečené -15 spojov v rámci obcí Ľubietová -Strelníky -Povrazník.

Statická doprava

Hlavné plochy statickej dopravy sú alokované v centre obce. Nedostatočný počet parkovacích miest je pred obchodnými jednotkami, obecným úradom, cintorínom a športovou infraštruktúrou.

Hromadná doprava

Dopravca SAD neuvažuje so zásadnými zmenami vo vykonávaní verejnej pravidelnej autobusovej dopravy na území obce. Pre linky sú tu situované 3 zastávky verejnej pravidelnej autobusovej dopravy. Prístrešky pre cestujúcich na zastávkach sú morálne a fyzicky zastaralé a nekorešponujú s miestnou zástavbou a navrhuje sa ich kompletná výmena. Izochrómy pešej dostupnosti nie je vzhľadom na jestvujúcu zástavbu v plnej miere pre riešené územie aj vzhľadom na zámery SAD vo vykonávaní verejnej dopravy dosiahnuť.

Vodná doprava

V riešenom území nie sú vytvorené podmienky pre existenciu vodnej dopravy.

Letecká doprava

Najbližšie letisko je na Sliači s civilnou dopravou.

Tabuľka č. 25: Stav dopravnej infraštruktúry

Obec	MHD	Dĺžka miestnych komunikácií	Počet autobusových zastávok	Autobusové prístrešky	vlak	Benzínová pumpa	Dĺžka chodníkov v obci
Povrazník	nie	1,2 km	3	1	nie	nie	0,1 km

Zdroj: obec 2013

2.7 Sociálna infraštruktúra – Občianska vybavenosť

V nasledujúcich tabuľkách je poskytnutý prehľad o existencii základných aj doplnkových zariadení občianskej vybavenosti v obci. Ide o vybavenosť v oblasti technickej infraštruktúry, služieb, sociálnych služieb, zdravotníctva, školstva a športového vyžitia. Značka „x“ znamená existenciu daného zariadenia v obci (vzhľadom na sústavne sa meniaci stav sa neudáva počet zariadení). V obci sa nenachádza žiadne zdravotné stredisko ani sociálne služby. Všeobecný a detský lekár a zubár ordinuje v Ľubietovej, kde je aj Materská škôlka a Základná škola pre deti z obce. Kostol s kaplnkou môžu navštevovať veriaci v obci Ľubietová alebo Strelníkoch. Rovnako môžu obyvatelia obce využívať aj ďalšie služby obyvateľstvu v týchto obciach (zariadenia športu, a voľného času).

V obci sa základná škola ani materská škola nenachádza. Žiaci a deti navštevujú zariadenia v obci Strelníky a Ľubietová.

Tabuľka č. 26: Sociálna infraštruktúra v obci

Obec	administratíva	pošta	obchod	espresso	pohostinstvo	kaderníctvo	kino
Povrazník	Obecný úrad	-	x	-	x	-	-

Obec	lekár obvodný	lekár pediater	zubár	lekáreň	MŠ	ZŠ - 1. stupeň	ZŠ - 2. stupeň
Povrazník	-	-	-	-	-	-	-

Obec	kostol	kaplnka motlitébňa	zvonica	kult. dom	knižnica	pamät. izba	rozhlás	dom smútku	cintorín
Povrazník	x	x	x	x	x	x	x	-	x

Obec	telocvičňa	kúpalisko	lyžiarsky vlek	futbalové ihrisko	vol/tenis ihrisko	klzisko
Povrazník	-	-	-	-	-	x

Obec	verejne prístupný internet, miesto	www stránky obcí	propagačný materiál	noviny	informačné strediská
Povrazník	Áno Internet v knižnici OcÚ	www.povraznik.sk	Áno v rámci mikroregiónu RENTAR a BBGMP	-	-

Zdroj: obec 2013.

Tabuľka č. 27: Prehľad a popis inštitúcií pôsobiacich v území

Obec	Miestna úroveň	Regionálna úroveň	Národná úroveň
Povrazník	Obecný úrad	Pošta	

Zdroj: obec 2013

Tabuľka č. 28: Verejné a iné služby -situácia

Obec	Obchod a služby	Administratíva
Povrazník	1X obchod, 1X pohostinstvo	Obecný úrad

Zdroj: obec 2013

Tabuľka č. 29: Verejné a iné služby –stav objektov a rozvojové zámery

Obec	Objekty s nevyhovujúcim stavebným – technickým stavom	Málo využívané objekty, služby	Objekty, služby s nepostačujúcou kapacitou
Povrazník	Obecný úrad a Kultúrny dom		
	Zvonica a požiarna zbrojnica		
		Objekt bývalej školy	

Zdroj: obec 2013

Možno konštatovať, že obecné budovy a objekty je potrebné rekonštruovať a u niektorých navrhnúť zmenu využitia pre potreby obyvateľov obce.

Tabuľka č. 30 : **Známe rozvojové zámery v oblasti verejných a iných služieb**

Obec	Známe rozvojové zámery	Vlastníctvo objektu
Povrazník	Rekonštrukcia strechy Obecného úradu a Kultúrneho domu	obec
Povrazník	Rekonštrukcia objektu zvonice a požiarnej zbrojnice	obec
Povrazník	Zmena účelu využitia objektu bývalej školy na na motlitebňu, múzeum, klub mládeže a rekonštrukcia objektu	obec

Zdroj: obec 2013

Tabuľka č. 31: **Náklady na prevádzku verejných obecných zariadení**

Ukazovateľ/Rok	2011	2012	2013
Výdavky v Euro	12066,38	13182,47	13257,43

Zdroj: Obec 2013

Domový fond

Obyvateľstvo obce na bývanie využíva predovšetkým rodinné domy. Celkový počet obývaných domov v obci dosahuje 42 domov, čo predstavuje 61%. Z celkového počtu neobývaných domov 27 je až 21 určených na rekreáciu.

Tabuľka č. 32: **Prehľad domového fondu**

Obec	Domov spolu	Trvale obývaných domov	Bytov spolu	Trvale obývané byty
Povrazník	69	42	75	48

Zdroj: obec, 2013

Cieľom novej bytovej výstavby by malo byť - dosiahnuť bežný európsky štandard. Bývanie pre mladé rodiny, obyvateľov žijúcich pod hranicou sociálneho minima a prestárlych občanov by malo byť porovnateľné so sociálnou výstavbou v krajinách EÚ.

2.8 Hospodárska základňa

Charakter územia a jeho poloha predurčujú spôsob využívania pôdneho fondu a možnosti celkového hospodárskeho využitia územia mikroregiónu RENTaR. Lesy pokrývajú 2/3 územia, poľnohospodársku pôdu v prevažnej miere tvoria trvalé trávne porasty.

Priemyselná základňa celého mikroregiónu je pomerne nevýrazná. Hlavné priemyselné výrobné aktivity sa nachádzajú len v Ľubietovej a v Medzibrode. Jestvujúca priemyselná základňa v okolí obce Povrazník nepostačuje pokryť potrebu pracovných miest pre obyvateľov obcí celého mikroregiónu.

Priemyselná výroba a stavebníctvo

nemá zastúpenie v obci

Strojársky priemysel

nemá zastúpenie v obci

Drevospracujúci priemysel

Urbárske a pasienkové spoločenstvo Povrazník príležitostne prevádzkuje pílu. Iné prevádzky na spracovanie dreva v obci nie sú.

Stavebný priemysel

nemá zastúpenie v obci

Iný priemysel

nemá zastúpenie v obci

Poľnohospodárstvo

Obec Povrazník nemá vhodné podmienky pre intenzívnu poľnohospodársku výrobu. Prevažnú väčšinu pôdneho fondu tvoria trvalé trávnaté porasty na strmých svahoch, čo predurčuje ich využitie predovšetkým na pasienkárstvo, chov oviec a dobytká. Poľnohospodárska výroba sa sústreďuje prevažne na extenzívnu výrobu a tradičné spôsoby hospodárenia.

Poľnohospodárskou výrobou sa v území zaoberá družstvo PD Strelníky. Okrem toho na pôde hospodária drobní vlastníci pôdy, hlavne obyvatelia obcí Strelníky a Povrazník.

Vsúčasnosti je poľnohospodárska výroba zastúpená Poľnohospodárskym družstvom Bukovina.

Predmetom činnosti družstva je: poľnohospodárska výroba vrátane predaja nespracovaných poľnohospodárskych výrobkov a plodov za účelom ich spracovania alebo ďalšieho predaja, údržba trávnatých a lesných porastov a vykonávanie terénnych úprav. Je to aj chov simentálskeho dobytká, produkcia zemiakovej sadby a konzumných zemiakov, zabezpečenie krmovínovej základne pre ŽV, ošetrovanie paznechtov aj ubytovanie. Nie prvoradou, ale dôležitou časťou rastlinnej výroby je pestovanie zemiakov.

Cieľom v rastlinnej výrobe je výroba kvalitných objemových krmovín. Na povrazníckych lúkach rastie výborná tráva s pestrým bylinným zložením a seno z nich je veľmi kvalitné. Z rovnejších a dostupnejších lúk sa kosí tráva a z polí lucerna na senáž.

Produkčné pozemky je nutné chrániť pred zverou elektrickými oplôtkami. V spolupráci s miestnym poľovníckym združením sa na jar po zasiatí a vysadení plodín polia oplôtkajú.

Tabuľka č. 33: **Poľno. subjekty v provovýrobe, hospodárske dvory, súkromne hospodáriaci roľníci v ha**

Lokalita	Subjekt	celková výmera PP	orná pôda	TTP	ošípané	hovädzí dobytok	ovce	počet zamest.
Povrazník	1 PD Bukovina							
	PD Bukovina	917,52	154,67	762,85	0	383	1372	42
	PD Bukovina v Povrazníku	210	45	237	0	30	888	6
	1 SHR Jana Kantorová – farma Kantor							
	SHR	23	0	23	0	0	86	1

Zdroj: obec 2013

Tabuľka č. 34: **Poľnohospodárske a výrobné objekty**

Objekt	Podnikateľ, firma	Druh činnosti	Poznámka
Hospodársky dvor	PD Bukovina Strelníky	Poľnohospodárska výroba Orná pôda, TTP Chov hovädzieho dobytká a oviec	
Bez objektov	Urbárske pasienkové spoločenstvo Povrazník	Predaj, spracovanie produktov, les. výroba a výsadba	
Salaš	SHR Kantor	Chov 70 ks oviec	

Zdroj: obec 2013

PD má dve strediská pre chov oviec. V Strelníkoch a na stredisku v Povrazníku. Tu má maštal s dojárnou, pre plemeno Lacane. Tento typ ovce totiž vyžaduje prikrmovanie a „spánok“ pod strechou. Má vyššiu úžitkovosť v porovnaní s plemenom Zošľachtená valaška zo Strelník. Ovečky sú počas dojenej sezóny na vzdialených pastvinách. Dojené sú ručne. Medzi ďalšie produkty okrem mlieka od oviec patrí vlna.

Poľovníctvo a rybárstvo

V katastri obce Povrazník pôsobí poľovnícke združenie Rúbane (Ľubietová, Strelníky, Povrazník).

Lesné hospodárstvo

Organizačne sú lesy mikroregiónu zaradené prevažne do lesného hospodárskeho celku (LHC) Slovenská Ľupča, malá časť katastrálneho územia Ľubietovej patrí do LHC Osrbíe. Najväčším lesohospodárskym podnikom sú Lesy SR, štátny podnik – Odštepny lesný závod Slovenská Ľupča. Ďalšími vlastníkami sú Obecné lesy Ľubietová s.r.o., Urbárske spoločenstvo Strelníky, Urbárske a pozemkové spoločenstvo Povrazník.

Vsúčasnosti je lesnícka výroba zastúpená aj Poľnohospodárskym družstvom Bukovina. Predmetom činnosti družstva je aj lesnícka výroba vrátane predaja nespracovaných lesných výrobkov a plodov za účelom ich spracovania alebo ďalšieho predaja, sadenie stromčekov, prerezávka a čistenie lesa, údržba trávnatých a lesných porastov a vykonávanie terénnych úprav.

Tabuľka č. 35: Údaje o výmerách lesov a lesnatosti územia podľa jednotlivých obcí

Obec	Celková výmera ZÚJ (ha)	Výmera lesov (ha)	Lesnatosť (%)
Povrazník	334,5	49	15%

Zdroj: ŠÚ SR 2013

Nerastné suroviny a prírodné zdroje

História mikroregiónu je spojená s ťažbou zlatokovových rúd. V Ľubietovej sa ťažilo zlato, medená ruda a železná ruda. Rudné suroviny sú v súčasnosti už vyťažené. Najväčším prírodným zdrojom je drevo. Jeho zhodnocovanie v miestnej výrobe nie je dostatočné. Najväčším prírodným zdrojom je drevo. Jeho zhodnocovanie v miestnej výrobe nie je dostatočné. Ďalším prírodným zdrojom je pitná voda a minerálne pramene v mikroregióne.

Tabuľka č. 36: prehľad o nerastných surovinách v obci

Lokalita	Druh nerastu	Druh ložiska	CHLU	DP	ťažba
Povrazník	/	/	/	/	/

Zdroj: obec 2013.

CHLU – chránené ložiskové územie

DP – dobývací priestor

2.9 Rekreačia a cestovný ruch

Obec je a môže byť z hľadiska rekreácie a cestovného ruchu cieľom prímestskej rekreácie občanov miest B.Bystrica, Brezno a širokého okolia. Obec atraktívna predovšetkým pre jej:

- prírodný potenciál a krajinu
- priaznivé podmienky pre cykloturistiku a turistiku
- možnosti chatárenia a chalupárenia

Z turistického hľadiska má obec Povrazník veľmi dobrú polohu.

V okolí je krásna príroda pre zimnú i letnú pešiu turistiku, na slušnej úrovni je salašníctvo, pričom návštevníci môžu priamo na salašoch ochutnať žinčicu, syr či oštiepky.

Necelých osem kilometrov od Povrazníka leží Ľubietová. Vrchol tunajšieho skalného masívu Hrb sa považuje za geografický stred Slovenska. Turistov tu môže zaujať viacero pamätihodností z obdobia, keď Ľubietová patrila do zväzku siedmich kráľovských banských miest. Patrí medzi ne aj dom Márie Terézie, v ktorom panovníčka prenocovala na ceste týmto regiónom ešte pred svojou korunováciou. Bohatú tradíciu tu má výroba tradičnej keramiky, k typickým výrobkom patria bohato zdobené maľované vázy. Povrazník je výnimočný svojím prírodným prostredím, bohatou faunou a flórou, ku ktorej patrí aj výskat húb. Je tu známy zber húb a tzv. hubová sezóna.

Hubová sezóna má veľký vplyv na návštevnosť obce avšak ide o jednorázovú hromadnú návštevnosť len v tejto sezóne, ktorá zaznamenáva negatívne dopady na život obyvateľov a cestovný ruch v obci akými sú: parkovanie, odpadky a pod..

Pre obec je vítaným návštevníkom typ tradičného turistu, ktorý vyhľadáva dlhodobjší pobyt v tomto krásnom prírodnom a dedinskom prostredí. Obec Povrazník je zaujímavá hlavne tým, že si zachovala tradičný výraz slovenskej dediny so zachovaním aj tradičného spôsobu života. Napriek vplyvom civilizácie uprednostňuje milovníka vidieckych pobytov spojených s turistikou a poznávaním. V obci je možné vnímať atmosféru vidieka nielen vizuálne ale aj v spôsobe života, hospodárení, trávení voľného času a priateľskej nálade.

Náučné chodníky a turistické trasy

Tabuľka č. 37: Vyznačené turistické trasy v obci a okolí

Trasy	Trasa	Dĺžka
Modro značené chodníky		
2614/a	Ponická Huta – sedlo Jasenová	3 ½ hod
Zeleno označené chodníky		
5428	Strelníky – Ľubietovská Bukovina	1 ½ hod
Žltá značené chodníky		
-	-	-

Zdroj: www.geoparkbb

Tabuľka č. 38: Prehľad športových zariadení – letné športy

Obec	Športové zariadenie	Počet	Vlastník	Povrch	Poznámka
Povrazník					
	viacúčelové ihrisko	1	obec	tráva	

zdroj: obec 2013

Tabuľka č. 39: Prehľad športových zariadení – zimné športy

Obec	Športové zariadenie	Počet	Vlastník	Poznámka
Povrazník				
	klzisko	1	obec	Viacúčelové ihrisko

zdroj: obec 2013

Tabuľka č. 40: Identifikácia rekreačných, ubytovacích a stravovacích zariadení

Názov zariadenia	Lôžková kapacita	Stravovacia kapacita	Kategória
Nie je			

zdroj: obec 2013

V súčasnosti je cestovný ruch prevádzkovaný výlučne hubármi, v menšej miere jednoduchými turistami a pobytmi v pôvodných objektoch určených na rekreáciu. Pobytové zariadenia sa tu nenachádzajú. Pre ubytovanie turista vyhľadáva zariadenia v Strelníkoch a Ľubietovej. V obci sa nachádzajú zariadenia pre šport a kultúru, ktoré využívajú hlavne obyvatelia obce.

2.10 Trh práce

Zamestnanosť

Hlavným zamestnávateľom mikroregiónu je Kovovýroba Ľubietová, drevárske podniky, lesné hospodárstvo, poľnohospodárstvo a služby - hlavne kúpele Brusno.

Tabuľka č. 41: Členenie obyvateľstva podľa ekonomickej aktivity

Obec	Počet obyvateľov	Pracujúci okrem dôchodcov	Osoby na materskej dovolenke	Nezamestnaní	Pracujúci dôchodcovia	Dôchodcovia	Ekonomicky aktívni spolu
Povrazník	154	53	1	18	2	35	74

Zdroj: SOBD 2011

Z celkového počtu 147 obyvateľov obce bolo v roku 2001 (SOBD2001) ekonomicky aktívnych 71, čo činí cca 50%. Počet nezamestnaných v roku 2013 bol okolo 5 dlhodobozamestnaných osôb, čo predstavuje 3,5 % produktívneho obyvateľstva.

Podnikateľské aktivity, pracovné príležitosti

Obyvatelia obce dochádzajú za prácou do okolitých obcí a najviac do miest Banská Bystrica a Brezno.

Tabuľka č. 42: Podnikateľské subjekty zapísané v ORSR so sídlom v obci Povrazník

Názov podnikateľského subjektu	Vznik
-	

Zdroj: www.orsr.sk r.2013

Na území obce má k 30.9.2013 vedenú prevádzku 7 podnikateľský subjekt zapísaný v živnostenskom registri SR.

Tabuľka č. 43: Podnikateľské subjekty zapísané v ŽRSR so sídlom v obci Povrazník

Názov podnikateľského subjektu	Hlavné zameranie činnosti
SAROSI spol. s r.o.	Pohostinstvo
Stanislav Ondrejko STEN	Obchodná činnosť
Petra Dudášová	Výroba darčkových predmetov, admin. práce
Jaroslava Potančoková	Maloobchod, veľkoobchod
Vladimír Majhút - VLMA	Oprava motor. vozidiel
Banskobystrické spotrebné družstvo	Veľkoobchod
Juraj Fekiač	Opravy elektronických zariadení

Zdroj: www.zrsr.sk r.2013

Tabuľka č. 44: **Prehľad o poľnohospodárskych subjektoch obhospodarujúcich najväčšiu výmeru poľnohosp. pôdy**

Podnikateľské subjekty	Výmera obhospodarovanej pôdy v ha	Súkromne hospodáriaci roľníci (s výmerou nad 20 ha)	Výmera obhospodarovanej pôdy v ha	Počet ks HD	Počet ks oviec
Poľnohospodárske družstvo Bukovina Strelníky	1547 V Povrazníku 212,67	-	123 orná 489 ladom 934 TTP	475	760

zdroj: obec 2013

2.11 Ľudský potenciál (spolky, združenia, kluby)

Kluby, spolky a združené spoločenské aktivity

Tabuľka č. 45: **Zručnosti obyvateľstva**

Obec	Databáza zručných ľudí v území
Povrazník	Pletené košíky – p.Hronec Liečivé rastliny . Andrea Miklošová

Zdroj: obec 2013

Tabuľka č. 46: **Prehľad kultúrnych a historických zdrojov – nehmotné zdroje, ľudský potenciál**

Obec	Kluby, spolky združenia	Kultúrne podujatia
Povrazník	Neformálna skupina dobrovoľníkov obnovy ľudovej kultúry a tradícií Poľovnícke združenie Rúbane – ochrana prírody	Deň obce- stretnutie rodákov Ples, MDD, MDM Jánska vatra Stavanie májov Vianočný trh Kultúrne leto

Zdroj: obec 2013

Práca s verejnosťou

Od roku 2007 do roku 2013 neboli realizované žiadne ankety resp. dotazníky v záujme prieskumu verejnej mienky o rozvoji obce. Boli realizované iba stretnutia s občanmi k parciálnym zámerom, ktoré riešili konkrétne lokálne investície ako napr. zástavbu rodinnými domami a pod.

2.12 Rozvojové dokumenty (súladi s existujúcou dokumentáciou rozvoja)

Na riešené územie je spracovaných viacero dokumentácií, ktoré sa zaoberajú jeho trvalo udržateľným rozvojom:

Koncepcia územného rozvoja Slovenska ako územnoplánovacia dokumentácia celoštátneho významu rieši nadradené rozvojové osi, hierarchiu sídiel, životné prostredie, nadradené systémy sociálnej a technickej infraštruktúry. Územím MR prechádza horehronská rozvojová os druhého stupňa.

ÚPN VÚC Banskobystrického kraja schváleného vládou SR uznesením č.394 z 9.6.1998 a jeho zmeny a doplnky riešia rozvoj územia podrobnejšie. V tomto dokumente sú zakotvené hlavne:

- rekonštrukcia cesty č. I/66 v úseku Slovenská Ľupča – Brezno (kategória S 22,5/80,100; úsekovo R 22,5/80,100)
- návrh trasy E 77 Banská Bystrica – Slovenská Ľupča – Korytnica so zatunelovaním trasy pri obciach Moštenica a Hiadeľ
- elektrifikácia celoštátnej žel. trate Banská Bystrica – Červená Skala – Margecany
- predĺženie pohronskeho SKV s napojením sídiel po trase
- výstavba zariadení na využitie miestnych zdrojov energie
- vybudovať sieť digitálnych ústrední na všetkých úrovniach

Zhodnotenie a požiadavky záväznej časti nadradenej ÚPD - Územného plánu veľkého územného celku Banskobystrický kraj (ÚPN VÚC) / výber častí vo vzťahu ku územiu mikroregión RENTAR.

I. Záväzné regulatívy funkčného a priestorového usporiadania územia

1. V oblasti usporiadania územia, osídlenia a rozvoja sídelnej štruktúry a hospodárstva

...

- 1.7.2. zachovať pôvodný špecifický ráz vidieckeho priestoru, vychádzať z pôvodného charakteru zástavby a historicky utvorenej okolitej krajiny, zachovať historicky utváraný typ zástavby obcí a zohľadňovať národopisné špecifiká jednotlivých regiónov,
- 1.7.3. pri rozvoji vidieckych oblastí zohľadňovať a rešpektovať ich špecifické prírodné a krajinné prostredie a pri rozvoji jednotlivých činností dbať na zamedzenie, resp. obmedzenie možných negatívnych dôsledkov týchto činností na krajinné a životné prostredie vidieckeho priestoru.

- 1.7.4. vytvárať podmienky dobrej dostupnosti vidieckych priestorov k sídelným centráam podporou výstavby verejného dopravného a technického vybavenia obcí tak, aby vidiecke priestory vytvárali kultúrne a pracoviskovo rovnocenné prostredie s urbánnym prostredím a dosahovali skĺbenie tradičného vidieckeho prostredia s požiadavkami na moderný spôsob života,
- ...
- 2.2.1. rešpektovať poľnohospodársky pôdny fond, podporovať jeho využívanie v celom jeho rozsahu a poľnohospodársku pôdu v kategóriách zodpovedajúcich pôdno-ekologickej rajonizácii a typologicko-produkčnej kategorizácii, v súlade s platnou legislatívou
- 2.2.2. v chránených územiach zavádzať osobitný režim hospodárenia (chránené územia podľa zákona o ochrane prírody a krajiny, ochranné pásma vodárenských zdrojov) v zmysle platnej legislatívy,
- 2.2.3. v národných parkoch a v ich ochrannom pásme a v chránených krajinných oblastiach uprednostňovať poľnohospodárstvo s výrazným ekologickým účinkom a s prioritným cieľom udržania biodiverzity a trvalo udržateľného rozvoja územia,
- 2.2.4. pri využívaní lesných pozemkov uplatňovať funkčnú diferenciaciu územia aj v závislosti od stupňa ochrany a kategórie chráneného územia v zmysle platnej legislatívy o ochrane prírody a krajiny, v národných parkoch vyhlasovať len lesy osobitného určenia a ochranné lesy, existujúce hospodárske lesy podľa možnosti prekategORIZOVAŤ na lesy osobitného určenia,
- 2.2.5. v chránených územiach uplatňovať ekologické princípy hospodárenia,
- 2.2.8. vytvárať podmienky pre rozvoj poľnohospodárstva, prioritne v horských oblastiach s podporou tradičného pastevného odchovu hospodárskych zvierat, v súlade s ochranou životného prostredia a zdravou výživou,
- 2.2.9. vytvárať podmienky pre obnovu trvalých trávnych porastov v súlade s udržaním ekologickej stability územia a zachovania krajinného rázu,

...

Regionálny rozvoj

- 2.4.4. vytvárať územno-technické podmienky pre rozvoj malého a stredného podnikania,
- 2.4.5. podporovať rozvoj výroby a služieb založených na využití domácich zdrojov,

...

3. V oblasti rozvoja rekreácie a turistiky

- 3.1.6. pre dosiahnutie strategického cieľa a špecifických cieľov rozvoja cestovného ruchu v kraji je v plánovaní a regulácii územného rozvoja potrebné za prioritné považovať:
...vedomostno-poznávacie štruktúry:
GEOPARKY – Banskštiavnický, Banskobystrický, Novohradský,
mototuristické trasy:
...Slovenská banská cesta (Malé Karpaty – Štiavnicko-bystrická oblasť – Rudohorie),
Železná cesta (v rámci programu „Európske kultúrne cesty priemyselných pamiatok“ – trasa: Košický kraj - Červená Skala - Muráň - Tisovec - Hnušťa - Sirk - Jelšava - Štítnik - Kunova Teplica -Tornaľa - Kráľ – Maďarská republika)
! cyklomagistrály:...
Zelená stuha Pohronia
! vodná turistická trasa: rieky Hron a Ipel'
- 3.1.7. v horskom turizme plne využiť potenciál pre rozvoj zimných lyžiarskych športov v jestvujúcich turistických strediskách, podmienený dosiahnutím konsenzu s orgánmi ochrany prírody a krajiny, umožňujúceho ich funkčné rozšírenie a prípadnú integráciu do aglomerácií. Rozvoj zamerať na dobudovanie rekreačnej vybavenosti a dopravnej a technickej infraštruktúry pre zabezpečenie celoročného využívania ich kapacít,
- 3.4. Rozvíjať komplexnosť a kvalitu vybavenosti všetkých turisticky atraktívnych miest,
- 3.4.1. zariadenia a služby umiestňovať prednostne do ich zastavaného územia a jeho okolia,
- 3.4.3. priestor voľnej krajiny využívať predovšetkým na športové, relaxačné, poznávacie a iné pohybové aktivity,
- 3.5. Zvyšovať kvalitu vybavenosti jestvujúcich stredísk cestovného ruchu na území národných parkov a veľkoplošných chránených území prírody len v súlade s ekologickou únosnosťou dotknutých a nadväzujúcich lokalít
- 3.5.1. zariadenia a služby umiestňovať prednostne do ich zastavaného územia,
- 3.6. Rozvoj vybavenosti pre rekreáciu a turizmus v nových, doteraz neurbanizovaných lokalitách a v strediskách cestovného ruchu umožniť len v súlade so schváleným programom, alebo plánom rozvoja obce, mesta, alebo regiónu a len na základe schválenej územnoplánovacej dokumentácie. Na územiach s 3. až 5. stupňom ochrany a v územiach európskeho významu podľa zákona o ochrane prírody a krajiny, nezakladať nové lokality a strediská rekreácie, športu a turizmu.
- 3.7. Zvyšovať kvalitatívny štandard jestvujúcich stredísk rekreácie a turistiky na území Národného parku Nízke Tatry, Národného parku Muránska planina, Národného parku Veľká Fatra,

- Národného parku Slovenský raj a v Chránenej krajinej oblasti Poľana, len v súlade so schválenou územnoplánovacou dokumentáciou.
- 3.8. Viazat' lokalizáciu služieb zabezpečujúcich proces rekreácie a turizmu prednostne do zastavaného územia sídiel s cieľom zamedziť neodôvodnené rozširovanie rekreačných útvarov vo voľnej krajine, pričom využiť aj obnovu a revitalizáciu historických mestských a vidieckych celkov a objektov kultúrnych pamiatok.
 - 3.15. Vytvárať územno-technické podmienky pre realizáciu cykloturistických trás regionálneho, nadregionálneho a celoštátneho významu, pri súčasnom rešpektovaní zákona o ochrane prírody a krajiny.
 - 3.16. Využiť bohatý kultúrno-poznávací potenciál územia na rozvoj poznávacieho a rekreačného turizmu.
 - 3.17. Zabezpečiť podmienky pre vytvorenie komplexného informačného systému regiónu ako neoddeliteľnej súčasti rozvoja cestovného ruchu a informovanosti o atraktivitách Banskobystrického kraja, pri súčasnom rešpektovaní zákona o ochrane prírody a krajiny.
 - 3.18. Podporovať rozvoj všetkých druhov turizmu v súlade s ochranou prírody a krajiny.
 - 4.10. Rešpektovať poľnohospodársku pôdu a lesné pozemky ako limitujúci faktor urbanistického rozvoja územia, osobitne chrániť poľnohospodársku pôdu s veľmi vysokým až stredne vysokým produkčným potenciálom, poľnohospodársku pôdu, na ktorej boli vybudované hydromelioračné zariadenia a osobitné opatrenia na zvýšenie jej produkčnej schopnosti (produkčné sady a vinice).
 - 4.14. Podporovať ťažbu nerastov len v územiach kde sa pri realizácii ťažby nepredpokladajú jej negatívne dopady na životné prostredie, vznik environmentálnych záťaží, záujmy ochrany prírody a krajiny, terénny reliéf a súčasnú krajinnú štruktúru. Podporovať len takú ťažbu nerastov, ktorá nepoužíva technológiu kyanidového lúhovania.
 - 4.15. Zabezpečiť ochranu všetkých vodných zdrojov v rozsahu ich vymedzených ochranných pásiem na území kraja využívaných na hromadné zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou.
 - 5. V oblasti usporiadania územia z hľadiska kultúrneho dedičstva**
 - 5.4.5. podporovať iniciatívu obcí na vytváranie a odborné vedenie evidencie pamätihodností jednotlivých obcí ako významného dokumentu o kultúrnom dedičstve a histórii špecifických regiónov na území Banskobystrického kraja.
 - 5.5. Zabezpečiť osobitnú pozornosť a zvýšenú ochranu evidovaným, známym a predpokladaným archeologickým náleziskám a lokalitám, v súlade s ustanoveniami zákona o ochrane pamiatkového fondu.
 - 5.7. Podporovať ochranu vedeckých a technických hodnôt: banské a hutnícke diela – šachty, štôlne, tajchy, hutí, hámre, valkovne a pod., vybrané typické remeselnícke a priemyselné objekty...
 - ...
 - 7.1.12. v súlade s Plánmi manažmentu povodí zabezpečiť ochranu pred povodňami realizáciou preventívnych technických a biotechnických opatrení v povodiach, ktoré spomalia odtok vôd z povodia do vodných tokov, výstavbu retenčných nádrží a poldrov, ochranných hrádzí, protipovodňových línií a zariadení na prečerpávanie vnútorných vôd, úpravu vodných tokov a ich nevyhnutnú opravu a údržbu,
 - 7.1.13. v zmysle platnej legislatívy zabezpečiť stanovenie rozsahu inundačných území tokov a pri ich využívaní rešpektovať ustanovenia platnej legislatívy o ochrane pred povodňami,
 - ...
 - 7.3.2. ekologizovať výrobu a spotrebu tepla a podľa možností využívať miestne zdroje
 - 7.3.5. podporovať rozvoj využívania obnoviteľných zdrojov energie (biomasy, slnečnej, veternej a geotermálnej energie), ako lokálnych doplnkových zdrojov k systémovej energetike, s uprednostnením sídiel bez perspektívy zásobovania zemným plynom,
 - 7.3.8. podporovať v oblastiach s podhorskými obcami využitie miestnych energetických zdrojov pre potreby obyvateľov a služieb,
- **ÚPN-VÚC Nízke Tatry**, ktorý rieši zložité problematiky územnotechnických a socioekonomických väzieb vo vzťahu k ekologickým podmienkam, zachovanie prírodného prostredia a jeho ochrana vo vzťahu k rozvoju rekreácie a cestovného ruchu v záujmovom území Národného parku Nízke Tatry. Limitujúce faktory rozvoja sa týkajú hlavne obcí Brusno, Hiadeľ, Medzibrod a Pohronský Bukovec.
 - **Regionálny systém ekologickej stability** okresu Banská Bystrica hodnotí ekologickú stabilitu územia a navrhujú ekostabilizačné prvky a systém hospodárenia na lesnom a poľnohospodárskom pôdnom fonde s cieľom zlepšenia súčasného stavu.
 - Územný plán majú schválený obce Brusno, Medzibrod, Hiadeľ, Ľubietová a Lučatín. Obce Moštenica, Pohronský Bukovec, Povrazník a Strelníky nemajú vypracovanú ÚPD, resp. platný územný plán.
 - **Obec Povrazník nemá** v súčasnosti vypracovanú **územnoplánovaciu dokumentáciu obce**.

Stav vysporiadania vlastníckych vzťahov (situáciou v ROEP a pozemkových úpravách):
- ROEP a Pozemkové úpravy – ukončený v roku 2012

Tabuľka č. 47: **Situácia v Programoch hospodárskeho a sociálneho rozvoja**

Obec	Názov PHSR	Spracovateľ	Programovacie obdobie
Povrazník	PHSR obce Povrazník 2007-2013	OZ KRTKo v spolupráci so SAŽP	2009 - 2013
	Program rozvoja mikroregiónu – PHSR obcí MR RENTAR	OZ KRTKo	2009 - 2013

Zdroj: obec 2013

Tabuľka č. 48: **Územné plány obcí a ďalšie rozvojové dokumentácie**

Povrazník		
Územný plán sídelného útvaru	nie	
Doplňok ÚPN SÚ	nie	

Zdroj: obec 2013

Tabuľka č. 49: **Situácia v ďalších rozvojových dokumentáciách:**

Obec	Názov a druh dokumentácie	Spracovateľ	Programovacie obdobie alebo rok spracovania
Povrazník	-		

Zdroj: obec 2013

Majetok obce a investičné aktivity obce v posledných 5 rokoch, plánované investičné aktivity

Tabuľka č. 50 : **Majetok obce**

Obec	Celková nadobúdacia hodnota majetku obce v EUR	Celková posledná účtovná hodnota majetku v EUR k 31.12.2013
Povrazník	178 696,25	188 865,70

Zdroj: obec 2013

Hodnotenie doterajšieho rozvoja hlavne zo zameraním na integrovaný prístup, vrátane popisu využitia vonkajších zdrojov, napr. EU fondov, štátneho rozpočtu, súkromné zdroje a ďalších nástrojov

Využitie EÚ zdrojov: výborné, priemerné, slabé, žiadne

Využitie štátnych zdrojov: výborné, priemerné, slabé, žiadne

Využitie iných zdrojov: výborné, priemerné, slabé, žiadne

Využitie regionálnych zdrojov (BBSK a pod.): výborné, priemerné, slabé, žiadne

2.13. Realizovaný rozvoj

Realizované investície, projekty, aktivity hlavne zo zameraním na integrovaný prístup (posledných 5 rokov).

Tabuľka 51. : Realizované projekty v obci za posledných 5 rokov

Projekt:	Rozvoj vidieckeho územia Banskobystrického geomontánneho parku prístupom LEADER
Podporil:	PRV opatrenie 3.5.
Rok:	2009
Rozpočet:	3 050,72 EUR
Projekt:	Drevený tržnicový stánok
Podporil:	Vlastné zdroje, dotácia
Rok:	2007
Rozpočet:	1 733,15 EUR
Projekt:	Rekonštrukcia námestia – plocha pod tržnicou
Podporil:	Vlastné zdroje, dotácia
Rok:	2007
Rozpočet:	1 047,89 EUR
Projekt:	Prístupová komunikácia ku zvonici (hasičskej zbrojnici)
Podporil:	Vlastné zdroje, dotácia
Rok:	2008
Rozpočet:	930,19 EUR
Projekt:	Výmena okien a vchodových dverí II. Etapa (Obecný úrad a KD)
Podporil:	Vlastné zdroje, dotácia
Rok:	2008 - 2009
Rozpočet:	3 849,99 EUR
Projekt:	Rekonštrukcia verejného osvetlenia v obci
Podporil:	Úver, dotácia
Rok:	2009
Rozpočet:	19 550,08 EUR

2.14 Finančná analýza

DOMÁCE ZDROJE		
Názov obce		Povrazník
Zdroje	Rok	Štátne zdroje (z Ministerstva financií)
Podielové dane z daní právnických osôb	2010	
	2011	
	2012	
Podielové dane z daní fyzických osôb	2010	15838,85
	2011	19549,35
	2012	19980,04
Cestná daň	2010	
	2011	
	2012	
Dotácia na samosprávne funkcie obcí	2010	3199,67
	2011	695,88
	2012	8818,36
Iné štátne zdroje (Štátne fondy, Pro Slovakia, POD...)	2010	
	2011	
	2012	51092,54
Štátne zdroje spolu:	2010	19038,52
	2011	20245,23
	2012	79890,96
Zdroje	Rok	
Daň z nehnuteľností fyzických osôb	2010	4083,55
	2011	3875,35
	2012	5119,32
Daň z nehnuteľností právnických osôb	2010	
	2011	
	2012	
Miestne poplatky	2010	1563,77
	2011	1554,21
	2012	1602,60
Správne poplatky	2010	59
	2011	251,5
	2012	777,72
Zdroje z predaja a prenájmu	2010	995,30
	2011	2194,08
	2012	1866,77
Zdroje z podnikateľskej činnosti obce	2010	
	2011	
	2012	
Obecné zdroje spolu:	2010	6701,62
	2011	7875,14
	2012	9366,41
Zdroje	Rok	
Dary a sponzorstvá	2010	510
	2011	1550
	2012	1600
DOMÁCE ZDROJE SPOLU:	2010	26250,14
	2011	29670,37
	2012	90857,37

Zdroj: Obec 2013

ZAHRANIČNÉ ZDROJE	
Obec	Povrazník
Rok	Tendre a výzvy
2010	-
2011	-
2012	
Rok	Fondy EÚ
2010	-
2011	-
2012	-
Rok	Bilaterálna spolupráca
2010	-
2011	-
2012	-
Rok	Iné zahraničné zdroje
2010	-
2011	-
2012	-
ZAHRANIČNÉ ZDROJE SPOLU:	
2010	-
2011	-
2012	-
ZDROJE POUŽITÉ NA ROZVOJ / z domácich a zahraničných zdrojov spolu / :	
2010	26250,14
2011	29670,37
2012	90857,37

Zdroj: Obec 2013

3. SWOT ANALÝZA

3.1. VNÚTORNÁ SWOT ANALÝZA (obec)

POVRAZNÍK

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> • Prijemné dedinské prostredie • Pekná príroda, CHKO Poľana, tiché, čisté a pokojné prostredie • Pestovanie plodín na vlastných pozemkoch • Dedinský život-dedinský poľnohospodársky charakter • Existencia neobývaných domov vhodných na bývanie • Existencia zachovalých hospodárskych a poľnohospodárskych strojov (múzeum) • Ovládanie tradičných remesiel – tkanie kobercov a plátna, košíkárstvo a vyšívanie • Tradičné poľnohospodárstvo – silne zakorenené vzťahy k robote na pôde • Zachované tradície (máje, vatra) • Existencia chovu oviec, koní, kôz • Silne využívané, značené cyklotrasy, turistické a bežecké trate • Existencia a potenciál chalúp pre chalupárčenie • Kvalitný zdroj vody (mäkká voda) • Ľuďmi akceptovaný separovaný zber odpadu • Spokojní hubári - Hubársky kraj • Existencia poľnohospodárskeho družstva – možnosti zamestnania • Dostatok dreva na kúrenie • Kultúrna pamiatka v obci-zrubový dom 1880 • Hasičský spolok • Strelnica, futbalové ihrisko-potenciál pre využitie • Vysoká zamestnanosť občanov • Výskyt opálov –drevný opál • Dobré medziľudské vzťahy • Skaly, pletenie povrazov do baní- história a tradície • Existencia domáceho hospodárenia • Záhrada bývalej školy – miesto športu a kultúry • Kultúrne leto – 7 víkendov podujatia • Životné prostredie – podmienky pre pestovanie liečivých bylín • Dobré počasie • 1/3 obyvateľov –hasiči • Skupina dobrovoľníkov v rozvoji obce 	<ul style="list-style-type: none"> • Vzdialenosť od mesta – dostupnosť • Dochádzanie za prácou, minimálne pracovné príležitosti v obci • Absencia zdravotného strediska v blízkom okolí • Nedostatočný záujem občanov o verejné dianie • Znečistený potok – zápach z odpadových vôd • Neudržiavané regionálne cesty-prístupová cesta do obce • Absencia spolkovej činnosti, internet nestačí • Málo nových prisťahovalcov • Nevyhovujúci stav miestnych ciest, nevybudovaná kanalizácia • Chýbajúca vidiecka turistika • Nedostatočné ubytovanie na súkromí • Zlý stav športových zariadení • Čierne skládky • Zaťaženie obce, nárast dopravy a znečistenie obce počas hubovej sezóny (až 100 áut denne) • Slabé značenie v obci • Nefungujúce mikroregionálne stretnutia-spolupráca • Nedostatočná organizovanosť v obci • 37 neobývaných domov

PRÍLEŽITOSTI	RIZIKÁ
<ul style="list-style-type: none"> • Podporovať možnosť tichého oddychu • Propagovať a zviditeľniť obec • Dobudovať športový areál – klzisko, • Podporovať služby pre turistov typu – chov koní a jazda a pod. • Vybudovať náučný chodník o obci • Využiť možnosť ekologického poľnohospodárstva – chov hospodárskych zvierat a výroba bioproduktov a biopotravín • Podporovať snahu vydávať noviny spolu so Strelníkmi a Ľubietovou • Rozšíriť sociálne služby – varenie pre starších • Zriadiť a propagovať ubytovaciu kapacitu pre turistov v obecných priestoroch • Zpojaziť kino – „raz za čas“, oživiť kultúrno-spoločenský život • Rozvíjať vidiecku turistiku – ubytovanie v súkromí • Dovybaviť hasičský zbor • Posilniť elektrickú sieť, lepšiť stav cestných komunikácií • Regulovať vodné toky • Zvyšovať povedomie ľudí za účelom rozvoja • Rozprúdiť spoločenský život-vydávať noviny, využiť obecný rozhlas • Zlepšiť ekonomické povedomie • Rozvíjať salašníctvo • Zlepšiť prístup na internet • Zlepšiť technický stav obecných budov • Vybudovať autobusovú zástavku (čakáreň) • Vybudovať prístupovú cestu do cintorína a k zvonici (požiarnej zbrojnici) • Pristaviť spoločenskú miestnosť ku kultúrnemu domu, na stretávanie sa mladých ľudí • Pristaviť kotolňu na vykurovanie KD a obecného úradu, dobudovať sociálne zariadenia • Vymeniť okná a zateplíť budovu KD a obecného úradu • Vybudovať chodníky a obrubníky okolo parku • Obnoviť vodné zdroje a válovy • Rekonštruovať a dobudovať miestne komunikácie • Upraviť a dobudovať rigoly okolo miestnych komunikácií a priepustí na cestách – ako protipovodňové opatrenia • Vybudovať amfiteáter a altánok na opekanie • Vybudovať oddychové prístrešky na cyklotrasách • Zriadiť múzejnú expozíciu • Dobudovať zberný dvor a kompostáreň • Výstavba telocvične 	<ul style="list-style-type: none"> • Divá zver – medvede • Upadajúci kultúrno-spoločenský život • Odchod mladých kvôli nedostatku pracovných príležitostí • Povodne • Masový cestovný ruch • Nezáujem obyvateľov <p>Vízia:</p> <p>Chceme, aby Povrazník bol veľkým gazdovským dvorom pre návštevníkov, aby sa domáci obyvatelia vrátili k pôde a učili k tomu ďalšie generácie.</p> <p>Chceme, aby bol v Povrazníku podporovaný primeraný rozvoj cestovného ruchu s ohľadom na agro-environmentálny trvaloudržateľný rozvoj, užšiu spoluprácu podnikateľských subjektov a s aktívnymi a informovanými občanmi.</p>

3.2. VONKAJŠIA SWOT ANALÝZA (mikroregión)

SILNÉ STRÁNKY	SLABÉ STRÁNKY
<ul style="list-style-type: none"> • zachované a atraktívne prostredie nepoznačené priemyselnou výrobou • prítomnosť chránených území prírody –CHKO Poľana • čistá a zdravá krajina (čistý vzduch, voda, pôda) • bohatá fauna a flóra, hubárska oblasť • vysoká lesnatosť územia, dostatok drevnej suroviny • výdatné vodné zdroje • bohatstvo lovej zveri • dramatický a zaujímavý terén s množstvom vyhlíadok na krajinu mikroregiónu • zachované tradičné horské poľnohospodárstvo a pastierstvo • kultúrne a historické hodnoty územia spojené s baníctvom a hutníctvom, kúpeľníctvom • zachovalosť tradičnej remeselnej výroby • organizácia kultúrno-spoločenských podujatí • množstvo kultúrnych pamiatok (kostoly, objekty ľudovej architektúry) • poloha mikroregiónu v spádovom území Banskej Bystrice • existencia dopravného spojenia každej obce MR verejnou hromadnou (autobusovou) dopravou s mestom Banská Bystrica • existencia turistických trás, cyklotrás a lyžiarskych tratí • mikroregionálne partnerstvo – RENTAR • vysoká biodiverzita krajiny 	<ul style="list-style-type: none"> • nedostatočné využitie potenciálu krajiny pre rekreáciu a turistiku a hospodársku činnosť • nízka miera využitia drevnej suroviny v MR • nedostatočné využitie miestnych zdrojov • množstvo technických objektov a plôch znehodnocujúcich krajinný obraz (kameňolomy, poľnohospodárske areály, smetiská, stožiarové trafostanice, vzdušné vedenia VN, NN, skokanský mostík) • stacionárny až regresívny typ populácie • nedobudovaná technická a sociálna infraštruktúra • nedostatočné ekologické povedomie obyvateľstva • nerozvinuté malé a stredné podnikanie • nedostatočná propagácia územia, nerozvinutý informačný systém • malá väzba na tradície a históriu obcí, absencia múzeí o tradíciách a histórii obcí • chátrajúce objekty ľudovej architektúry • neobývaný domový fond • nevhodné objemové a architektonické riešenia objektov občianskej vybavenosti a objektov IBV • málo pracovných príležitostí, odchod za prácou

PRÍLEŽITOSTI	RIZIKÁ
<ul style="list-style-type: none"> • integrovaný rozvoj obce v rámci Miestnej akčnej skupiny BBGMP (program LEADER 2014 - 2020) • rozvoj netradičného a extenzívneho poľnohospodárstva (pestovanie liečivých rastlín, včelárstvo, malé agrofarmy) • využitie tradícií a znalostí predkov pri hospodárskom využití územia • rozvoj lesného hospodárstva a poľovníctva • zhodnocovanie drevnej suroviny na území MR • možnosti bývania v atraktívnom prostredí • obnova tradičných remesiel • prepojenie poľnohospodárstva a lesného hospodárstva s obnovou tradičných remesiel (výroba dreveného riadu a náradia, tradičné spracovanie ľanu ...) • prepojenie hospodárskeho využitia územia s rozvojom rekreácie a turistiky (agroturizmus, malé zoologické záhrady hospodárskych zvierat, hipoturistika, výroba kulinárskych špecialít ...) • zapojenie historických danností, tradícií a ľudových zvykov pri rozvoji rekreácie a turistiky • možnosti zimnej rekreácie (lyžovanie-beh, korčuľovanie) • možnosti tradičnej letnej rekreácie spojenej s prírodnými, krajinárskymi a kultúrnymi hodnotami územia (cykloturistika, horská turistika, poznávacia turistika, zber lesných plodov) • možnosti vidieckej rekreácie • možnosti rozvoja netradičných športov (lukostreľba, horská cyklistika ...) • rozvoj doplnkových služieb pre kúpeľníctvo v Brusne • zvýšenie atraktívnosti a príťažlivosti územia (odstránením, prebudovaním, sanáciou, zakrytím neestetických krajinotvorných objektov) • zvýšenie informovanosti o území • zjednotenie identity obce v rámci mikroregiónu resp. Banskobystrického geoparku vytvorením loga a spoločnej propagácie • zníženie emisného zaťaženia územia zmenou palivovej základne vykurovania domov na báze dreva • rozvoj služieb v turizme • zmena rodinných domov na rekreačné a pobytové • ubytovanie na súkromí v spojení s tradičným poľnohospodárstvom 	<ul style="list-style-type: none"> • poškodenie prírodných hodnôt územia neuváženým rozvojom určitých aktivít v území • strata identity a kultúrnych hodnôt • nezáujem ľudí o veci verejné • nedostatočná osвета a informovanosť • nepripravenosť ľudí na podnikanie • únik mladých a vzdelaných ľudí • nevysporiadané vlastnícke vzťahy • nedostatok peňazí • uprednostnenie krátkodobých efektov • problémy legislatívne, nedôsledná legislatívna podpora • podceňovanie nutnosti spolupráce s odborníkmi z oblasti krajinnej ekológie a plánovania • neúnosný rozvoj motorovej dopravy a jeho tlak na prírodné a životné prostredie

4. HODNOTENIE

4.1. Hlavné smery rozvoja obce (v širších súvislostiach)

POTENCIÁL MIKROREGIÓNŮ PRE TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ

- Atraktívne prírodné prostredie, ležiace na úpätí Nízkyh Tatier, Poľany, s úrodnou nivou rieky Hron, s prírodou nepoznačenou priemyselnou výrobou dáva predpoklady na rozvoj všetkých foriem cestovného ruchu a turistiky. Banskú minulosť územia je možné využiť v rámci cestovného ruchu ako súčasť Banskobystrického geomontánneho parku.
- Výdatné zdroje pitnej vody a minerálnych vôd zvyšujú atraktivitu územia a sú východiskom pre rozvoj kúpeľníctva.
- Menej vhodné podmienky pre intenzívnu poľnohospodársku výrobu dávajú predpoklady pre rozširovanie tradičného horského poľnohospodárstva (salašníctvo, chov koní, včelárstvo, ovocinárstvo, pestovanie liečivých rastlín ...), s čím súvisia možnosti využitia pre agroturistiku.
- Lesný pôdny fond poskytujúci drevnú surovinu na výroby z dreva, stavebný materiál a pre energetické využitie. Lesy s bohatým zastúpením lesnej zveri podmieňujú rozvoj poľovníctva.
- Vodný tok Hrona tvorí rekreačný potenciál pre pobyt pri vode, pre vodné športy (splavovanie rieky) a spolu s čistými bystrinnými prítokmi dáva predpoklady pre rozvoj rybárstva a rybníčného hospodárstva.
- Aktivizácia obyvateľov a zvýšenie ich záujmu o veci verejné.
- Využitie zručností ľudí vo všetkých oblastiach poľnohospodárstva, v lesnom hospodárstve, v spracovaní drevnej suroviny a v remeselnej výrobe.
- Zaškolenie najmä mladých ľudí v poskytovaní služieb v cestovnom ruchu. Kvalitné a profesionálne služby sú základom úspechu v rozvoji všetkých druhov turizmu a rekreácie.
- Oživenie ľudových tradícií a zvyklostí, ktoré v uplynulých 50-tich rokoch takmer úplne zanikli, v objektoch ľudovej architektúry zriadenie expozícií ľudových tradícií, bývania a histórie jednotlivých obcí ale i mikroregiónu.
- Rozšírenie podnikateľských aktivít – v poľnohospodárstve a lesnom hospodárstve, drevospracujúcich a potravinárskych remeslách, v tradičných ľudových remeslách, v službách pre rekreáciu a turizmus, v poľovníctve a doprave.
- Založenie, resp. obnovenie tradície trhov, jarmokov, kultúrnych festivalov a športových súťaží spoločne s obcami iných mikroregiónov, resp. udržanie a rozširovanie už existujúcich kultúrnych podujatí a aktivít.
- Vybudovanie cyklotrasy vedúcej všetkými atraktívnymi miestami mikroregiónu a spájajúcej všetky obce mikroregiónu.

ODSTRÁNENIE NEDOSTATKOV, KTORÉ BRZDIA ROZVOJ MIKROREGIÓNŮ

- Vybudovanie chýbajúcej a zastaranej technickej infraštruktúry v čo najkratšom čase. Využiť k tomu všetky dostupné možnosti získavania finančných prostriedkov z podporných zdrojov.
- Budovanie efektívnej a modernej verejnej správy posilnením inštitucionálnych kapacít a modernými technológiami
- Ochrana životného prostredia, zabezpečenie protipovodňovej ochrany a
- Rozšírenie siete zariadení sociálnej infraštruktúry o zložky, ktoré obohatia ponuku pre obyvateľov i návštevníkov.
- Vytvorenie nových pracovných príležitostí, ktoré pozdvihnú ekonomickú silu mikroregiónu, čo sa následne prejaví v priaznivejšom demografickom vývoji obcí, rozvoji sociálnej infraštruktúry obcí, v lepšej údržbe domového fondu i verejných priestranstiev.
- Vybudovanie ubytovacích a stravovacích kapacít, predovšetkým s využitím existujúcich objektov po ich rekonštrukcii. Systém založiť na malokapacitnom rodinnom a penziónovom spôsobe ubytovania a stravovania.
- Vybudovanie nových turistických a cykloturistických trás, odpočinkových, vyhliadkových a orientačných miest pre turistov.
- Vybudovanie informačného centra mikroregiónu s poskytovaním komplexných služieb, s prípadným spojením s cestovnou kanceláriou a s prepojením na celoštátny a medzinárodný informačný systém cestovného ruchu. Zlepšenie propagácie jednotlivých obcí a celého mikroregiónu.
- Zvýšenie osvedčenia obyvateľstva prostredníctvom miestnych novín a informačných tabulí.

VÝHODY A NEVÝHODY OBCE Z HĽADISKA POLOHY V REGIÓNE

1. VÝHODY Z HĽADISKA POLOHY:

Obec je prejazdná a priechodná v rámci mikroregiónu, čo zlepšuje dostupnosť do obce ako aj frekvenciu spojov hromadnej dopravy vrátane železničnej pre obyvateľov. Obec sa nachádza v území s bohatými prírodnými hodnotami s predpokladmi rozvoja.

- Územím prechádza horehronská rozvojová os druhého stupňa.
- Poloha v spádovom území krajského mesta Banskej Bystrice s dostupnosťou nadštandardnej dopravnej infraštruktúry. Mestá Banská Bystrica, Brezno a Zvolen plnia pre záujmové územie funkciu sídiel s vyššou občianskou vybavenosťou a aj funkciu centier zamestnanosti.
- Zvolenská kotlina je ťažiskovým dopravným priestorom Slovenska, v ktorom sa križujú medzinárodné / celoštátne významné diaľkové ťahy v smere: západ - východ a sever - juh
- V priestore Banská Bystrica – Zvolen je letisko Tri Duby (Sliač) /.
- Územím prechádza železničná trať Banská Bystrica – Červená Skala – Margecany, prepájajúca ŽSR s európskou železničnou sieťou.
- Atraktívna krajina, vyvážená krajinná štruktúra, dramatický a zaujímavý reliéf.
- V území sa nachádzajú strediská cestovného ruchu nadregionálneho, celoštátneho až medzinárodného významu s perspektívami ďalšieho rozvoja.
- Unikátne kultúrne – historické zázemie v mikroregióne.

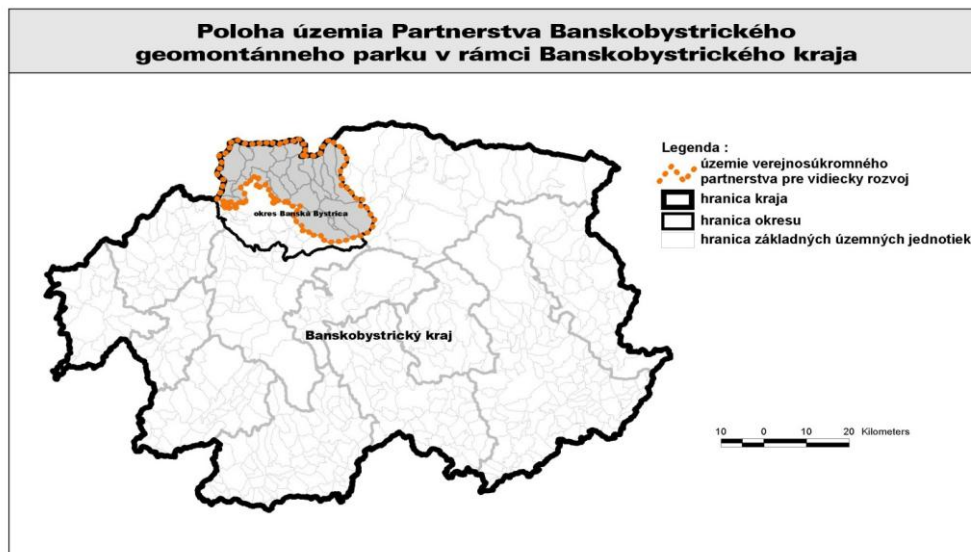
Miestni obyvatelia vidia z hľadiska polohy a lokality obce:

VÝHODY : Poloha obce Povrazník je v nádhernom prírodnom horskom prostredí bohatom na lesné plody. Územie obce je povestným „hubárskym rajom“. Dostupnosť za prácou do miest Banská Bystrica a Brezno je priaznivá. Výhodou je poľnohospodárska pôda a výborné predpoklady pre hospodárenie s pôdou a chov poľnohospodárskych zvierat. Poloha obce a vzdialenosť od hlavnej komunikácie B.Bystrica-Brezno jej dáva predpoklady pre menšie narušenie pokoja a života v obci.

Z hľadiska porovnania s obcami okresu Banská Bystrica a mikroregiónu RENTAR komparatívnu výhodu v obci Povrazník možno vidieť v polohe obce v hodnotnom krajinnom prostredí so zachovanou formou hospodárenia s pôdou v úzkom kontakte s prírodným prostredím. Ide o obec ďaleko v horskom prostredí na náhornej plošine s dostatkom poľnohospodárskej pôdy. Obec má predpoklady pre poľnohospodársku výrobu a k nej doplnkové činnosti. Ide o typ vidieckej obce bez výrazných mestských vplyvov a negatívnych dopadov na spôsob a kvalitu života. Najväčšou výhodou je fakt, že domáce obyvateľstvo má významné zručnosti v hospodárení s pôdou a chovom hosp. zvierat.

Ďalšou dôležitou komparatívnou výhodou je samotné budovanie Banskobystrického geoparku. Územie disponuje takým potenciálom, ktorý ho zvýhodňuje oproti ostatným územiám práve v existujúcej primárnej ponuke geoparku, ktorú územie partnerstva poskytuje.

Obec je členom verejno-súkromného partnerstva Banskobystrický geomontánny park, v rámci ktorého realizuje aj regionálny rozvoj prístupom LEADER s dopadom na rozvoj obce už od roku 2009.

2. NEVÝHODY Z HĽADISKA POLOHY:

Obec nemá veľmi významnú históriu v porovnaní s inými obcami mikroregiónu, historicky bola viac poľnohospodárskou obcou bez bohatších tradícií. Obec je dosť vzdialená od hlavnej trasy hlavnej cesty B.Bystrica – Brezno až 12,5 km. Dochádzka za prácou je náročná z ohľadom na vzdialenosť obce nielen od hlavnej cesty ale aj od oboch miest.

STRATEGICKÁ A PROGRAMOVÁ ČASŤ

Strategická a Programová časť obsahuje :

1. zoznam opatrení a aktivít na zabezpečenie realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce
2. inštitucionálne zabezpečenie a organizačné zabezpečenie realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce,
3. finančné zabezpečenie jednotlivých opatrení a aktivít, inštitucionálnej a organizačnej stránky realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce,
4. systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce s ustanovením merateľných ukazovateľov,
5. časový harmonogram realizácie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce.

Program hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce a jeho aktualizáciu schvaľuje obecné zastupiteľstvo.

Schválenie programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja obce a príslušnej územnoplánovacej dokumentácie, ak jej spracovanie vyžaduje osobitný predpis, je podmienkou na predloženie žiadosti obce o poskytnutie finančného príspevku zo štátneho rozpočtu a z doplnkových zdrojov podľa § 4 ods. 2 zák. č. 539/2008 Z.z.

1. STRATEGICKÝ CIEĽ A OPATRENIA (plánovacie obdobie 2014 – 2020)

Cieľ rozvoja :

Zlepšenie podmienok bývania a života v obci Povrazník, rozvoj udržateľného vidieckeho cestovného ruchu s hlavným zameraním na agroturistiku so zachovaním kvality dedinského života a životného prostredia v obci a okolí .

ŠPECIFICKÉ CIELE (Priority)

Špecifický cieľ č.1: Zlepšenie a udržanie vidieckej krajiny a životného prostredia
Špecifický cieľ č.2: Budovanie dedinskej komunity a zlepšenie životných podmienok obyvateľov
Špecifický cieľ č.3: Rozvoj služieb a podnikania vo vidieckom prostredí

Špecifický cieľ (priorita) č. 1 : **Zlepšenie a udržanie vidieckej krajiny a životného prostredia**

Zdôvodnenie:

Obec **Povrazník** sa nachádza v hodnotnom prírodnom prostredí s nádherným vzhľadom krajiny. Pre zachovanie prírodného a krajinného potenciálu budúcim generáciám je potrebné venovať vyššiu pozornosť zlepšeniu kvality životného prostredia. Je potrebné zvýšiť starostlivosť nielen o zložky životného prostredia – voda, pôda, ovzdušie, horniny a biota, ale aj zabezpečiť komplexnú starostlivosť o krajinu ako celok. Na zabezpečenie tohto cieľa je nevyhnutne potrebná osвета obyvateľstva obce, vlastníkov pôdy a užívateľov územia. Obec zabezpečuje čiastočné riešenie odpadového hospodárstva napriek tomu vznikajú „čierne skládky odpadu“. Vysoký potenciál má obec vo využívaní obnoviteľných zdrojov energie (drevo, štiepka, voda, pôda, biomasa, bioplyn, malé vodné elektrárne), ktoré sú riešením aj pre problémy s neobhospodávanými TTP a drevným odpadom z lesných ekosystémov. Stav technickej a dopravnej infraštruktúry v obci je neuspokojivý. Pre ďalší rozvoj obce je nevyhnutné dobudovať a rekonštruovať technickú infraštruktúru a riešiť stav dopravnej infraštruktúry (kanalizácia a ČOV, vodovod, miestne komunikácie a chodníky pre peších).

Podstatou skvalitnenia životného prostredia je skvalitnenie vzhľadu obce, verejných priestranstiev a súkromných priestorov, aby sa stali príťažlivými pre obyvateľov a návštevníkov obce. Obec nemá zhotovené architektonické štúdie riešenia vzhľadu verejných priestranstiev a zelene v obci, ktoré potrebujú bezodkladnú obnovu. Prostredie obce potrebuje zvýšenú starostlivosť v oblasti úprav verejných priestranstiev, budovania oddychových zón, rekonštrukcií autobusových zástaviek a starostlivosti o zeleň. Pre zvýšenie kvality životného prostredia obce je charakteristickým obraz obce a krajiny v duchu tradičnej dediny so zachovaním jej pôvodnej kompozície a architektonických prvkov.

Opatrenia:

1. **Zvýšiť environmentálne povedomie a kvalitu životného prostredia**
2. **Obnoviť dedinu a vidiecku krajinu a zlepšiť stavebnotechnický stav obce**

Opatrenie č. 1.1. Zvýšiť environmentálne povedomie a kvalitu životného prostredia

Aktivity (investície):

1. zavádzanie udržateľného a efektívneho hospodárenia s miestnymi zdrojmi
2. aktivity zamerané na zamedzenie a likvidáciu „čiernych“ skládok (prevencia, kampaň, zberne, uskladňovanie a recyklácia triedeného odpadu a pod., atď),
3. ochrana prírodných zdrojov a hodnôt a budovanie ekologickej stability
4. zavádzanie technológií „čistej“ a neškodnej (na ŽP) výroby
5. zavádzanie využívania alternatívnych zdrojov energie (BIOMASA, BIOPLYN, solárna energia, malé vodné elektrárne atď.)
6. zavádzanie alternatívnych foriem likvidácie odpadových vôd (malé domové a skupinové ČOV a pod)
7. rekonštrukcia a modernizácia existujúcej technickej infraštruktúry (vodovod, kanalizácia, zdroj pitnej vody, apod.)
8. riešenie hromadnej dopravy počas zvýšenej nárazovej návštevnosti vybudovaním spevnených a prírodných parkovísk (hubárska sezóna)
9. aktivity zamerané na protipovodňové opatrenia (úpravy a regulácie potokov a vodných tokov, riešenie odvodnenia z miestnych spevnených komunikácií - rigoly, priekopy, odvodnenie Jaseňovho vrchu atď.)
10. zlepšenie efektivity likvidácie tuhého komunálneho odpadu a separovaného zberu odpadu z domácností a verejných objektov (zberné dvory, kompostoviská, kompostárne a pod.)
11. zlepšenie efektivity likvidácie odpadu z poľnohospodárskej výroby (zberný dvor, kompostovisko)
12. aktivity zamerané na osvetu a výchovu obyvateľstva v oblasti starostlivosti o krajinu a životné prostredie (prednášky, semináre, letáky ...)
13. aktivity zamerané na zvýšenie environmentálneho povedomia detí a mládeže (venovať sa všetkým vekovým kategóriám)
14. aktivity environmentálnej osvetly pre návštevníkov obce

Opatrenie č. 1.2 Obnoviť dedinu a vidiecku krajinu a zlepšiť stavebnotechnický stav obce

Aktivity (investície):

1. realizácia obnovy obce v duchu Programu obnovy dediny

2. aktivity na záchranu architektonických hodnôt a obnovu ulice a verejných priestorov (projekt obnovy dediny, architektonické a urbanistické štúdie, design vidieckeho priestoru apod.)
3. zachovávanie tradičného obrazu dediny (osadnícke osídlenie, ľudová architektúra, krajina, pôvodná zeleň apod.)
4. obnova stavebného potenciálu obce a podpora multifunkčného využitia obecného nehnuteľného majetku (výraz prvku, domu, ulice, verejných objektov a priestorov, siluety obce, zeleň, oplotenia, obecný úrad, kultúrny dom, a pod.)
5. obnova kultúrnych a prírodných pamiatok (zapísaných v ÚZPF), obnova architektonických, technických pamiatok a objektov s miestnou kultúrnou hodnotou (kaplnky, zvonice, sakrálne stavby, pamätníky atď.)
6. príprava architektonických riešení verejných priestranstiev, drobná architektúra oddychových zón
7. rekonštrukcia, úprava a údržba verejných priestranstiev (detské ihriská, oddychové zóny s lavičkami, zeleň v obci, cintorín,)
8. obnova existujúceho domového fondu s využitím prírodných materiálov (drevo, kameň) s viacstranným využitím (informačné tabule, tržničky, atď.),
9. údržba a aktivity starostlivosti o krajinné prostredie (obnova lúčnych, lesných plôch a pod.)
10. obnova a následná starostlivosť o prírodné lokality (korytá potokov, prameňov a minerálnych prameňov, odpočívadlá, chodníky, apod.)
11. ochrana prírodných zdrojov a hodnôt a budovanie ekologickej stability vrátane spodných vôd a minerálnych prameňov
12. obnova a údržba krajiny a ekologickej stability, eliminácie erózie pôd, obnova a údržba lesných komunikácií, obnova lesa prirodzeným omladením

Ukazovatele (merateľné indikátory):

- zlepšenie hodnôt kvality zložiek životného prostredia
- počet zapojených domácností do separovaného zberu
- rozsah ušetrených zdrojov na zber tuhého komunálneho odpadu
- počet zberných nádob
- počet zlikvidovaných skládok TKO
- počet zriadených plôch pre odpadové hospodárstvo
- počet realizovaných zariadení čistenia odpadových vôd
- počet zariadení na výrobu energie
- počet realizovaných krajinnoeekologických opatrení
- počet jednotiek dĺžky protipovodňových úprav
- stupeň zlepšenia kvality prírodného prostredia katastra obce
- hodnota zníženia negatívnych vplyvov na zložky životného prostredia
- počet jednotiek plochy rekultivácií
- počet osvetových materiálov pre verejnosť
- počet osvetových materiálov pre návštevníkov obce
- počet km vybudovanej kanalizácie
- počet vybudovaných ČOV (obecné, domové a skupinové)
- počet napojených domácností na ČOV
- počet km zrekonštruovaného a novo - vybudovaného vodovodného potrubia
- počet zrekonštruovaných obytných domov
- počet zrekonštruovaných obecných budov na budov s multifunkčným využitím (školy, obecné úrady, kultúrne domy ...)
- počet zrekonštruovaných autobusových zastávok
- počet obnovených verejných priestranstiev
- počet pripravených architektonických riešení verejných priestranstiev
- počet programov, súťaží a pozitívnych príkladov v obnove objektov
- počet obnovených kultúrnych a prírodných pamiatok zapísaných v ÚZPF
- počet obnovených architektonických a technických pamiatok
- počet prednášok, seminárov a podujatí zameraných na životné prostredie a starostlivosť o krajinu

Oprávnení užívateľa opatrení :

- pre Opatrenia č. 1.1. - obec, miestne iniciatívy, podnikatelia, inštitúcie, školy
pre Opatrenia č. 1.2. - obec, vlastníci pozemkov a objektov, miestne iniciatívy, podnikatelia
hospodáriaci s pôdou, užívatelia pôdy

Špecifický cieľ (priorita) č.2: **Budovanie dedinskej komunity a zlepšenie životných podmienok obyvateľov**

Zdôvodnenie:

Počet obyvateľov v obci Povrazník v posledných rokoch mierne klesá. Obec nemá pripravené zámery rozvoja nových obytných rozvojových plôch. Má vysoký potenciál pre rozvoj bývania v kvalitnom horskom prostredí. O nové bývanie mimo zastavanej časti obce v obci však nie je dostatočný záujem. Z toho dôvodu obec nemá pripravené rozvojové plochy, ani územný plán. V obci je niekoľko domov/bytov neobývaných. Je potrebné zvýšiť záujem o bývanie v obci predovšetkým obyvateľov z miest. Je potrebné sa viac ako na novú výstavbu orientovať na rekonštrukciu pôvodných domov za účelom bývania resp. rekreácie s cieľom využívať pokojné „dedinské“ prostredie pre život. K tomu je nevyhnutné dobudovanie základnej technickej a sociálnej infraštruktúry. Obyvatelia obce zameriavajú svoju pozornosť na obnovu existujúceho potenciálu domov a bývanie v obci považujú za kvalitné zázemie relaxu ekonomicky aktívneho ako aj staršieho obyvateľstva. Vidiecke prírodné prostredie obce predstavuje vhodný rozvojový potenciál s možnosťou využitia prírodných zdrojov nielen v bývaní ale aj v oddychových a relaxačných aktivitách ako napr. šport, turistika, podujatia a iné. Sociálna starostlivosť o obyvateľov je zabezpečovaná opatrovateľskými službami v okolitých obciach podľa potreby a požiadaviek. V rámci zámerov zvyšovania počtu obyvateľov je nutné dobudovanie niektorých základných služieb obyvateľstvu na dostatočnú úroveň. Väčšina dostupných služieb sa nachádza v obci Strelníky a Ľubietová.

Pre zabezpečenie vidieckej identity a vzťahu k prostrediu je potrebné budovanie regionálnej výchovy v ZŠ blízkyh obcí. Pre obyvateľov obce nie sú v súčasnosti vytvorené takmer žiadne možnosti zamestnať sa. Obyvatelia za prácou väčšinou dochádzajú a to do okresného mesta Banská Bystrica, resp. do Ľubietovej a Slovenskej Ľupče. S cieľom zapojiť obyvateľstvo obce do rozvojového a pracovného procesu, je potrebné vytvoriť podmienky a realizovať vzdelávacie a informačné aktivity za účelom pre zvyšovanie zručností, vzdelanostnej úrovne, jazykovej zdatnosti, informovanosti o možnostiach získavania finančných prostriedkov a následne zabezpečiť podporu pri začatí podnikania, samozamestnania a pod. Všetky aktívne subjekty obce by mali viac navzájom spolupracovať a informovať sa. Jednou z príčin je aj nedostatočná informatizácia a modernizácia verejnej správy tak, aby bolo možné zabezpečiť intenzívnejšiu spoluprácu s miestnymi a regionálnymi zamestnávateľmi, štátnymi lesmi a inými aktívnymi subjektami pôsobiacimi v obci a zapájať ich do rozvoja.

Opatrenia:

1. **Aktivizovať obyvateľov pre budovanie miestnej komunity a zvýšiť miestne povedomie**
2. **Zlepšiť podmienky pre bývanie a služby obyvateľstvu**

Opatrenie č. 2.1. Aktivizovať obyvateľov pre budovanie miestnej komunity a zvýšiť miestne povedomie

Aktivity (investície):

1. aktivity zamerané na zvýšenie miestneho povedomia a lokalpatriotizmu obyvateľstva
2. aktivity zamerané na zapájanie aktívnych subjektov do činnosti obce a mikroregiónu
3. podpora aktivít zameraných na začlenenie obyvateľov do občianskeho a pracovného života
4. podpora začínajúcich podnikateľov MSP
5. aktivity pre zvýšenie zamestnanosti a sociálnu inklúziu znevýhodnených a sociálne slabších skupín obyvateľstva
6. aktivity na rozvoj športu a záujmových činností
7. aktivity na podporu koordinácie rozvoja a spoločné programy riadenia rozvoja (rozvojové dokumenty, územné plány, koncepcie, stratégie, projekty a iné),
8. aktivity na posilnenie miestneho manažmentu územia obce (spolurozhodovanie, spolupráca, spoluzodpovednosť a pod.)
9. aktivity na podporu združovania zdrojov a zakladanie koordináčnych združení (partnerstvá, spoločné produkty a projekty, zimná údržba, sociálna pomoc, apod.),
10. podpora získavania skúseností v oblasti marketingu obce (účasť na podujatiach, spolupráca, exkurzie, a i.),
11. zlepšenie informovanosti o dianí v obci
12. aktivity zamerané na motiváciu pre nárast obyvateľstva a dosiahnutie výstavby a obnovy objektov bývania – programy obnovy, súťaže, pozitívne príklady
13. aktivity zamerané na zvýšenie zručností obyvateľstva obce (vzdelávacie, rekvalifikačné a motivačné programy atď.),
14. aktivity na podporu zlepšenia informovanosti obyvateľstva o možnostiach samozamestnania,

- zamestnania a o dianí v obci a mikroregióne (web, obecné noviny, rozhlas obecné tabule, informačné kampane, vybavenie na tlač periodík apod...),
15. aktivity na podporu zlepšenia komunikácie v obci aj medzi obcami a miestnymi rozvojovými aktérmi (občania, inštitúcie, podniky, organizácie atď.)-stretnutia, facilitácia, web diskusie online, dotazníky, prieskumy apod.),
16. podpora aktivít rozvoja činnosti spolkov, klubov, záujmových a občianskych združení zameraných na podporu pozitívneho rozvoja jednotlivých oblastí života v obci (priestory, vybavenie pre činnosť, organizovanie podujatí apod.),
17. podpora aktivít práce s deťmi a kultúrnospoločenských aktivít pre mládež
18. podpora existujúcich a vznik nových záujmových združení a spolkov,
19. podpora aktivít kultúrno-spoločenského života obce,
20. organizovanie obecných a mikroregionálnych podujatí (súťaže, futbalové turnaje, folklórne slávnosti, športové podujatia, koncerty, apod.),
21. aktivity na podporu rozvoja kultúrno-spoločenských podujatí,
22. obnova a podpora miestnych a regionálnych tradícií vo všetkých oblastiach života obce
23. podpora programov proti kriminalite

Opatrenie č. 2.2. Zlepšiť podmienky pre bývanie a služby obyvateľstvu

Aktivity (investície):

1. zavádzanie inovatívneho prístupu rozvoja vidieckej obce a vidieckeho mikroregiónu s využitím miestneho potenciálu územia a endogénnych zdrojov „zdola nahor“
2. územná príprava rozvojových lokalít pre bývanie a vybavenosť, príprava stavebných pozemkov pre bývanie a územnoplánovacia príprava (majetko-právne vysporiadanie, územný plán, technická a dopravná infraštruktúra, a i.)
3. zlepšenie základných služieb a malej infraštruktúry a prístupu k miestnym službám
4. modernizácia infraštruktúry efektívnej verejnej správy a dovybavenie infraštruktúry pre poskytovanie služieb obyvateľstvu
5. zavádzanie elektronizácie do verejného života obce (samospráva, škola, knižnica, archív atd.)
6. rekonštrukcia a obnova verejných budov (obecný úrad, stará škola, zvonica apod.)
7. rekonštrukcia prístupovej cesty do obce, eliminácia zosuvov pôdy
8. rekonštrukcie a budovanie miestnej dopravnej infraštruktúry – (chodníky pre peších, odstavné plochy a parkoviská, miestne komunikácie a premostenia)
9. dobudovanie miestnych komunikácií (oporné múry, odvodnenie, spevnenie a pod.),
10. dobudovanie asfaltovej komunikácie cez Povrazník na Ponickú Hutu
11. vybudovanie nových parkovacích miest
12. budovanie a rekonštrukcia rozvodov elektrického vedenia (zvýšenie kapacity, káblovanie do zeme, rekonštrukcie zdrojov atď.)
13. rekonštrukcia verejného rozhlasu
14. rozšírenie prístupnosti, využívania a kvality informačných a komunikačných technológií (IKT) - aktivity na zlepšenie signálu mobilných operátorov a prístupu k internetu
15. podpora zvyšovania štandardu bývania v porovnaní z EÚ štandardami
16. aktivity na zlepšenie sociálnej a zdravotnej starostlivosti (dobrovoľná sociálna a zdravotnícka pomoc, klub dôchodcov, opatrovateľstvo a iné)
17. zavádzanie alternatívnych foriem adaptability a starostlivosti o starších, sociálne slabších a neprispôsobivých obyvateľov
18. aktivity sociálnej pomoci starším a imobilným obyvateľom
19. aktivity pre mobilnú pomoc lekára,
20. budovanie zariadení základnej vybavenosti pre obyvateľov
21. zavádzanie bezbariérových prístupov do verejných objektov a objektov služieb
22. budovanie zariadení pre deti predškolského veku,
23. budovanie zariadení pre verejnosť na podporu zachovania kvality verejného života (kultúrne stánky, knižnice, cintoríny, domy smútku a pod) s bezbariérovým prístupom,
24. budovanie a rekonštrukcie objektov pre združovanie záujmových skupín, klubovne, herne a pod.
25. budovanie a rekonštrukcie zariadení pre šport a oddych (telocvične, ihriská, tribúna, šatne a i)
26. budovanie a rekonštrukcia zariadení pre kultúru a klubovú činnosť (obnova klubových zariadení pre mládež a dôchodcov, letné kino, amfiteáter apod.)
27. zlepšenie podmienok pre požiaru bezpečnosť, (rekonštrukcia požiarnej nádrže, modernizácia, vybavenie a pod.)
28. zvyšovanie bezpečnosti a ochrana majetku obyvateľov

29. budovanie efektívnej verejnej správy optimalizáciou procesov a organizácie, bojom proti korupcii a efektívnou správou daní
30. zavádzanie procesov participatívneho plánovania a rozhodovania o živote a rozvoji v obci
31. rozvoj služieb verejnej správy

Ukazovatele (merateľné indikátory):

- počet pripravených stavebných pozemkov
- počet nových resp. zrekonštruovaných domov pre mladé rodiny
- počet vybudovaných zariadení vybavenosti pre obyvateľov
- počet dobrovoľníkov v dobrovoľnej sociálnej a zdravotníckej pomoci,
- počet modernizovaných zariadení občianskej vybavenosti
- počet nových plôch a zariadení športu, kultúry a oddychu
- počet asanovaných objektov
- počet rekonštruovaných obytných objektov
- počet nových verejných služieb obyvateľstvu
- počet nových verejných bezbariérových vstupov
- počet nových bytových jednotiek
- počet km nových alt. obnovených prístupových komunikácií
- počet km vybudovaných, obnovených chodníkov pre peších
- počet m² vybudovaných odstavňových plôch
- počet rekonštruovaných premostení
- počet km rekonštruovaných miestnych komunikácií
- počet m podzemného elektrického vedenia
- počet domácností pripojených na internet
- počet bodov prístupných k verejnému internetu
- dĺžka rekonštruovaných sietí technickej infraštruktúry
- počet vzdelávacích, rekvalifikačných a motivačných programov
- počet vyškolených obyvateľov
- počet web stránok, obecných novín zameraných na informovanie obyvateľstva
- počet verejne dostupných internetových bodov v obci
- počet elektronických programov v obci
- počet výtlačkov obecných novín, periodík
- počet zriadených obecných tabúl
- počet verejných stretnutí
- počet facilitácií, prednášok
- počet zapojených občanov do dotazníkového prieskumu
- počet podporených spolkov, klubov, záujmových a občianskych združení
- počet vzniknutých záujmových združení a spolkov
- počet programov práce s verejnosťou
- počet organizovaných podujatí
- počet účastníkov na podujatiach
- počet obyvateľov zapojených do aktivít
- počet zapojených aktívnych subjektov do činnosti na veciach verejných
- počet aktivít zameraných na zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľstva
- počet vekových skupín zapojených do aktivít zameraných na zvýšenie environmentálneho povedomia obyvateľstva
- počet obyvateľov začlenených do občianskeho a pracovného života
- počet rozvojových dokumentov, územných plánov, koncepcií, stratégií, projektov
- počet založených partnerstiev
- počet spoločných projektov
- počet podujatí, študijných ciest, exkurzií
- počet obnovených tradícií

Oprávnení užívateľa opatrení :

- pre Opatrenia č. 2.1. - obec, miestne iniciatívy v rozvoji, kultúre, vzdelávaní, športe
- pre Opatrenia č. 2.2. - obec, podnikatelia, inštitúcie a organizácie, subjekty podnikajúce v službách verejnosti, miestne iniciatívy v rozvoji, charite a sociálnych službách

Špecifický cieľ (priorita) č. 3:

Rozvoj služieb a podnikania vo vidieckom prostredí

Zdôvodnenie:

Obce v mikroregióne vrátane obce Povrazník majú dostatočný potenciál pre rozvoj podnikania v oblasti remeselnej výroby, spracovania dreva, poľnohospodárstva, včelárstva, poľovníctva, agroturistiky a predovšetkým cestovného ruchu. Mimo poľnohospodárskej výroby sa v obci takmer nepodniká. Miestne zdroje nie sú dostatočne využívané, zanikajú pôvodné remeslá využiteľné napr. v cestovnom ruchu. Kultúrno-historický potenciál obce je v uspokojivom stave. Cykloturistika, pešia a náučná turistika, bežecké trate nie sú na dostačujúcej úrovni. V obci nie sú vybudované ubytovacie a stravovacie zariadenia. Ubytovanie na súkromí prakticky neexistuje. Chýba tu ponuka služieb pre hostí z okolia napr. kúpeľných hostí, turistov a chýba produkt-cieľ návštevy obce. Orientačný systém v obci taktiež chýba ako aj turisticko-informačná kancelária resp. iná podobná služba.. Informácie turistom poskytuje len obecný úrad. Propagácia obce je minimálna, chýbajú obecné a mikroregionálne propagačné materiály. Obec takmer nevyužíva svoje tradície, históriu ako aj prírodný potenciál v prospech vlastnej ekonomickej prosperity. Spolupráca na regionálnej úrovni je v rámci budovania regionálneho produktu CR v náučno-poznávacom turizme tzv. „Banskobystrický geopark“, ktorý je jedným z troch geoparkov Slovenska práve v regióne Banská Bystrica.

Opatrenia:

1. **Zvýšiť atraktivitu a pripravenosť obce na rozvoj CR**
2. **Rozvoj podnikateľského prostredia v poľnohospodárstve a službách cestovného ruchu**

Opatrenie č. 3.1. Zvýšiť atraktivitu a pripravenosť obce v cestovnom ruchu

Aktivity (investície):

1. podpora rozvoja cestovného ruchu (konceptia CR, tvorba produktov, ponuka služieb a pod.)
2. aktivity marketingu a propagácie vidieckeho cestovného ruchu
3. budovanie komplexných priestorov letnej a zimnej turistiky
4. budovanie verejných investícií na zvyšovanie atraktivity územia (prístupy k minerálnym prameňom, gazdovské dvory a školy remesiel, rozhľadňa, amfiteáter a pod.)
5. budovanie mikroregionálnej siete turistických trás (cyklistika, lyžovanie, korčuľovanie, turistika, beh, náučné chodníky ai.)
6. budovanie náučných, kultúrno-poznávacích a tématických produktov a trás (banícka história, história SNP, geologické a prírodné hodnoty, Banskobystrický geopark atd.)
7. aktivity zamerané na údržbu a značenie všetkých existujúcich a nových trás (bežkárske a zjazdové trate, turistické, cyklistické, náučné ai.)
8. budovanie oddychových miest s prístreškami na trasách turistických, náučných chodníkov a cyklotrás
9. tvorba a budovanie informačného a orientačného systému v obci a krajine pre turistov (informačná kancelária, poradenské služby, orientácia v obci a pod.),
10. budovanie a rekonštrukcie odstavných priestorov pre dopravu turistov
11. aktivity na zlepšenie informovanosti pre návštevníka
12. aktivity zamerané na propagáciu obce a mikroregiónu (propagačné materiály, web stránky o obci a mikroregióne a pod.),
13. dobudovanie pamätnej izby, dobudovanie obecného múzea
14. aktivity na odstránenie objektov znehodnocujúcich prostredie
15. nadobecné aktivity spoločnej propagácie obce, mikroregiónu a turistických lokalít (organizovanie súťaží, kongresov, výstav, podujatí, prezentácií apod.)
16. aktivity na zlepšenie informovanosti pre návštevníka (letáky a informačné materiály, sprievodcovstvo a pod.)
17. budovanie doplnkových podujatí blízokým strediskám zimnej a letnej turistiky a kúpeľom (salaš, zručnosti, simulácie povstaleckých bojov, života baníkov, partizánov, divadlo, ryžovanie zlata a pod.)
18. podpora rozvoja malých a stredných podnikov v cestovnom ruchu

Opatrenie č.3.2. Rozvoj podnikateľského prostredia v lesníctve, poľnohospodárstve a službách cestovného ruchu

Aktivity (investície):

1. modernizácia, zlepšenie a rozvoj poľnohospodárskej výroby a lesného hospodárstva v súlade so zachovaním krajinného obrazu obce
2. diverzifikácia poľnohospodárskych a lesohospodárskych činností v turizme (agroturistika, malé výroby, prezentácia výroby, gazdovské domy apod.)
3. podpora malých, mladých farmárov, podpora rozvoja malých, rodinných agrofariem s využitím aj v turizme
4. aplikácia moderných foriem hospodárenia s pôdou aj zavádzaním spoločných hospodárskych dvorov
5. investície do nepoľnohospodárskych činností, podpora živnostníkov, remeselníkov a pod.
6. finalizácia produkcie výroby s uplatnením predaja v miestnom až regionálnom rozsahu
7. investície do spracovania a marketingu poľnohospodárskych produktov
8. budovanie doplnkových komerčných služieb, zariadení a prevádzok blízky strediskám zimnej a letnej turistiky a existujúcich zariadení cestovného ruchu (požičovne, krajčírstva, opravovne, nákupné stredisko a pod.)
9. zriaďovanie služieb zábavy a obchodu s predajom výrobkov miestnej výroby
10. budovanie ubytovania na súkromí s využitím existujúceho domového fondu
11. zriadenie malých výrobných prevádzok (výroba mlieka, mliečnych produktov, práca s ovčou vlnou, tkanie kobercov, drevovýroba, kamenárska výroba, spracovanie využiteľných odpadov a pod.),
12. budovanie investícií na zvyšovanie atraktivity územia (prístupy k minerálnym prameňom, gazdovské dvory a školy remesiel, rozhľadňa, amfiteáter a pod.)
13. rekonštrukcie existujúcich obecných budov s viacfunkčným využitím – ubytovanie, klubovne, posilňovne a pod.,
14. budovanie a rekonštrukcie športovo – rekreačnej vybavenosti verejných služieb pre využitie v komerčných službách turistom (futbalové, volebalové, detské a multifunkčné ihriská, kryté bazény, kúpalisko, posilňovne, kolkárne, klziská, rybník a pod.)
15. budovanie služieb turistom (ubytovanie, stravovanie, kolkárne, ihriská, fitness, požičovne športových potrieb, sociálne zariadenia, bankomaty, zmenárne a iné)
16. komunikácia a spolupráca s podnikateľským prostredím a pomoc na začatie podnikania pre mladých farmárov

Ukazovatele (merateľné indikátory):

- počet nových podnikajúcich subjektov
- počet novovzniknutých služieb
- počet nových rodinných fariem
- počet nových spoločných hospodárskych dvorov
- počet zapojených poľnohospodárskych podnikov do finalizácie produkcie
- počet produktov miestnej výroby na trh
- počet km siete poznávacích trás
- počet zriadených náučných chodníkov
- počet turistov prechádzajúcich náučnými chodníkmi a sieťou poznávacích trás
- počet vybudovaných oddychových miest s prístreškami
- počet informačných a orientačných objektov
- počet dobudovaných ubytovacích kapacít / počet lôžok
- počet dobudovaných stravovacích kapacít / počet stoličiek
- počet ubytovacích kapacít na súkromí / počet lôžok
- počet vydaných propagačných materiálov
- www stránka / počet návštev na stránke
- počet zriadených pamätných izieb, obecných domov
- počet návštevníkov
- počet m vybudovaných resp. rekonštruovaných lyžiarskych vlekov, tratí
- počet zriadených nových prevádzok pre účely doplnkových služieb
- počet novovzniknutých a obnovených remesiel
- počet nových služieb turistom
- počet kurzov a účastníkov

Oprávnení užívateľa opatrení :

- pre Opatrenia č. 3.1. - obec, miestne iniciatívy v rozvoji a cestovnom ruchu, združenia podnikateľov
pre Opatrenia č. 3.2. - obec, podnikatelia,

2. Inštitucionálne a organizačné zabezpečenie realizácie programu

Aktérmi programu sú:

- riadiace orgány
- koneční realizátori
- užívatelia jednotlivých opatrení

2.1. Riadiaci orgán Programu rozvoja –PHSR

Pre zabezpečenie realizácie programu je ustanoveným riadiacim orgánom programu volená resp. Obcou zriadená tzv. „**Rada rozvoja obce**“. Orgán navrhuje, riadi a zlepšuje procesy rozvoja s cieľom podporovať politiku a stratégiu definovanú v schválenom programovom dokumente tak, aby ním zabezpečované činnosti boli s ostatnými orgánmi koordinované a prispievali k efektívnosti a účinnosti podpory rozvoja aktivít na území obce.

Obec podľa zákona č. 539/2008:

- ☐ spracúva, schvaľuje, riadi a pravidelne vyhodnocuje plnenie programu obce
- ☐ poskytuje súčinnosť pri príprave a realizácii programu VÚC v území regiónu
- ☐ poskytuje súčinnosť pri príprave regionálnych operačných programov
- ☐ spolupracuje pri zabezpečovaní rozvojových spoločných zámerov viacerých obcí
- ☐ zriaďuje s inými obcami združenie obcí k ekonom.-sociál. rozvoju obce a VÚC
- ☐ spracováva stanovisko k programom regionálneho rozvoja

adresa a kontakty

riadiaceho orgánu pre program

Obecný úrad Povrazník

Povrazník 22, 976 55 Ľubietová

Tel. č. 048 429 5284, email: povraznik@povraznik.sk

zodpovedná osoba: starosta obce Povrazník: **Ivan Kováč**

(tel. kontakt: 048 429 5284, mobil: 0918465472, email: povraznik@povraznik.sk)

(schváli zastupiteľstvo obce uznesením)

Aktérmi programu sú:

- riadiaci a monitorovací orgán
- koneční realizátori (obec, občania, podnikatelia, združenia, spolky, kluby atď.)
- užívatelia jednotlivých opatrení

2.2. Hlavné zásady administratívy Programu rozvoja –PHSR

Opatrenia na organizačné zabezpečenie efektívnej realizácie, monitorovania a hodnotenia Programu rozvoja je potrebné záväzne zabezpečiť v zmysle uznesenia „**Rady rozvoja obce**“ a uznesenia zastupiteľstva obce takto:

1. stanoviť spracovanie hodnotiacej správy Programu za príslušný rok každoročne v termíne do 15.2. nasledujúceho roka (napr. správu za rok 2014 v termíne do 15.2.2015)
2. zostaviť spôsob hodnotenia podľa ukazovateľov programu (zodpovednosť a metodika)
3. stanoviť zjednodušený spôsob zverejnenia príslušnej správy (letáky, médiá, tlač)
4. zabezpečiť spôsob monitoringu a koordinácie spoločných rozvojových projektov (zodpovednosť a harmonogram)
5. zabezpečiť spôsob financovania riadiacej, monitorovacej a administratívnej činnosti Programu
6. zabezpečiť súlad rozvojových zámerov z územia s Programom rozvoja
7. zabezpečiť informovanosť verejnosti o programe a jeho plnení
8. zabezpečiť prístup k informáciám pre prípravu rozvojových projektov a fundraising
9. každoročne zostaviť koncentráciu finančných zdrojov obce na prípravu kofinancovania rozvojových projektov (rezerva v rozpočte obce)
10. zabezpečiť profesionálne účtovníctvo pre projekty zo štrukturálnych fondov EÚ (vyškolenie a financovanie)
11. zabezpečiť mobilizáciu zdrojov z územia a vyškolenie vlastných resp. externých odborníkov pre projektovú činnosť.

3. Finančné zabezpečenie - Povrazník
Odhad objemu potrebných finančných zdrojov a možnosti ich zabezpečenia pre roky 2014-2015,2016-2017 –tabuľka cieľov a opatrení z Akčného plánu – príloha č. 1

číslo	Špecifický cieľ (Priorita)		%	2014 -2015	EUR	%	2016 - 2017	EUR	SPOLU
	č.	Opatrenie							Eur
1	Zlepšenie a udržanie vidieckej krajiny a životného prostredia								
	1.1	Zvýšiť environmentálne povedomie a kvalitu životného prostredia	29		20 000	71		50 000	70 000
	1.2	Obnoviť dedinu a vidiecku krajinu a zlepšiť stavebnotechnický stav obce	43		80 000	57		105 000	185 000
		Opatrenie celkom	39 11,4		100 000	61 17,8		155 000	255 000
2	Budovanie dedinskej komunity a zlepšenie životných podmienok obyvateľov								
	2.1	Aktivizovať obyvateľov pre budovanie miestnej komunity a zvýšiť miestne povedomie	61		14 000	39		9 000	23 000
	2.2	Zlepšiť podmienky pre bývanie a služby obyvateľstvu	8		25 000	92		283 500	308 500
		Opatrenie celkom	12 4,5		39 000	88 34		292 500	331 500
3	Rozvoj služieb a podnikania vo vidieckom prostredí								
	3.1	Zvýšiť atraktivitu a pripravenosť obce na rozvoj CR	31		12 500	69		27 500	40 000
	3.2	Rozvoj podnikateľského prostredia v poľnohospodárstve a službách cestovného ruchu	6		15 000	94		230 000	245 000
		Opatrenie celkom	10 3,0		27 500	90 29,3		257 500	285 000
		SPOLU (Opatrenia na rok)	100			100			
		SPOLU (Priority) 100%	19		166 500	81		705 000	871 500

4. Monitoring

4.1. Systém monitorovania a hodnotenia plnenia programu - Príloha č. 2 s ustanovením merateľných ukazovateľov

V záujme efektívneho a koordinovaného postupu činnosti pri realizácii Programu, jeho strategických cieľov a opatrení bude v termíne do 3 mesiacov od schválenia Programu v zastupiteľstve obce zriadený Monitorovací výbor, ktorého úlohou bude v pravidelných intervaloch hodnotiť zabezpečovanie programu v zmysle stanovených ukazovateľov vid'. príloha č. 2.

4.2. Monitorovací orgán Programu rozvoja –PHSR

Monitorovacím orgánom bude zvolený orgán združenia v zmysle organizačného zabezpečenia.

adresa a kontakty

monitorovacieho orgánu pre program

Obecný úrad Povrazník

Povrazník 22, 976 55 Ľubietová

Tel. č. 048 429 5284

Email: povraznik@povraznik.sk

zodpovedná osoba: (tel. kontakt :)
(meno zodpovednej osoby navrhne a schváli zastupiteľstvo obce uznesením)

5. Časový harmonogram realizácie programu

5.1. Krátkodobé plánovanie

Plánovanie na 2-3 roky sa uskutočňuje za účelom plánovania a kumulácie vnútorných zdrojov (ľudských, materiálnych a finančných) a za účelom koordinácie a súladu s prijatými prioritami obce.

Ide o podrobný prieskum záujmov miestnych a regionálnych rozvojových aktérov a ich koordináciu v záujme skutočných potrieb a možností. Rovnako takéto plánovanie vytvára výborné predpoklady pre partnerskú spoluprácu a spoločné rozvojové projekty s vyššou uskutočniteľnosťou a trvalou udržateľnosťou. Kvalitným plánovaním je možno predchádzať nesprávnym rozhodnutiam ako aj možným stretom záujmov rôznych záujmových skupín v rozvoji obce.

Akčný plán obvykle zabezpečuje:

- Úlohy
- Personálna náročnosť
- Časová náročnosť
- Finančná náročnosť
- Zodpovednosť za realizáciu.

Akčné plánovanie sa v nasledujúcej etape vo väzbe na priority rozvoja obce bude zaoberať programovaním jednotlivých rozvojových oblastí v zmysle špecifických cieľov a opatrení na obdobie 2 – 3 roky.

VZOR PRACOVNÉHO LISTU IDENTIFIKÁCIE PROJEKTU
Krátkodobé plánovanie aktivít rozvoja v časovom horizonte 2-3 roky.

Aktivita (presné pomenovanie):	
Zodpovedná osoba / organizácia	
Čas realizácie, doba trvania (od-do)	
Rozpis realizačných etáp (akcií) v rámci aktivity	
Rozpočet (celkový náklad, rozpis podľa etáp)	
Možné finančné zdroje (vlastné, národné a zahraničné zdroje)	

Poznámka: Akčný plán je krátkodobý plán a je nutné ho min. 1x dvojročne vyhodnotiť a aktualizovať. Jeho význam je v plánovaní krátkodobých investícií ako záväzný podklad pre plánovanie doplnkových finančných zdrojov (vlastných, obecných, úverových a pod.)

5.2. Plán investičných a neinvestičných zámerov obce na roky 2014-2017

príloha č. 1

INFORMOVANOSŤ A PUBLICITA

Informovanosť a publicita Programu rozvoja – PHSR

Program rozvoja obce bude po schválení jeho znenia zverejnený na web stránke obce www.povraznik.sk, tlačenou formou letáka pre verejnosť a v miestnej tlači. Súčasťou zverejnenia informácie o Programe je nevyhnutné zabezpečiť formu diskusie s verejnosťou (tlač, televízia, rozhlas a pod.) za účelom zrozumiteľnosti o možnostiach širokého uplatnenia Programu, ktorý sa stáva programom každého obyvateľa a užívateľa územia aj vo vzťahu k žiadostiam o podporu z EÚ fondov.

Rovnako bude zverejňovaná každoročná Správa o monitoringu a hodnotení Programu.

„**Rada rozvoja obce**“ zabezpečí pravidelnú komunikáciu s miestnymi aktérmi rozvoja o všetkých aspektoch uplatňovania programu.

„**Rada rozvoja obce**“ zabezpečí slávnostné uvedenie Programu rozvoja „do života“ za účasti regionálnych partnerov, orgánov štátnej správy, regionálnej samosprávy a susedných obcí za účelom poskytnutia informácie o možných dopadoch resp. spolupráci v budúcom rozvoji.

Účastníkmi programovania sú:

- manažment obce
- akčná plánovacia skupina obce
- formálne štruktúry – mimovládne a neziskové organizácie a komunitné nadácie
- neformálne – miestne záujmové skupiny (spolky, kluby apod.)
- rôzne skupiny založené ako lokálne partnerstvá so spoločným záujmom
- podnikateľské siete, zväzy, únie, združenia výrobcov, spracovateľov
- regionálne profesné zväzy
- rôzne partnerstvá verejného a súkromného sektoru
- jednotlivci a výrazné osobnosti
- experti - odborníci
- podporné orgány (národné, regionálne aj medzinárodné organizácie)

Prílohy k dokumentu

Príloha č. 1 : Plán investičných a neinvestičných zámerov obce na roky 2014-2017

Príloha č. 2 : Monitorovacia tabuľka

Príloha č. 3 : Ako pracovať Programom hospodárskeho a sociálneho rozvoja

Použité materiály pre spracovanie programového dokumentu

- Kavčáková I.a kol.: Programovanie trvaloudržateľného rozvoja vidieckych mikroregiónov – metodika ako spracovať strategický dokument Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja obce Združenia vidieckych obcí, 2002
- Súpis pamiatok na Slovensku
- Kroniky obcí Mikroregiónu RENTaR
- Brožúry o obciach, poskytnuté obecnými úradmi
- Obecné noviny
- Kolektív, 2002 : Atlas krajiny SR. MŽP SR Bratislava
- Kolektív, 1979 : Encyklopédia Slovenska. Veda Bratislava
- Kolektív, 1985 : Encyklopédia Zeme. 1.vyd. Bratislava
- Kolektív, 1985: Encyklopédia Zeme.1.vyd. Bratislava
- Kolektív: Klimatické pomery na Slovensku. Vybrané charakteristiky. Zborník prác SHMÚ. Zväzok 33/I. Bratislava
- Kolektív: Zborníky prác SHMÚ. Bratislava
- Machek P. a kol., 1990: Stredoslovenské vulkanity. Ostrava
- Mazúr, 1980 : Atlas SSR, SAV a SÚGK, Bratislava
- Michalko J. : Geobotanická mapa ČSSR
- Otruba J., 1964 : Veterné pomery na Slovensku. Bratislava
- SAŽP, 1995 : RÚSES okresu Banská Bystrica.
- P.Bielek, B. Šurina, b. Ilavská, J.Vilček, Naše pôdy (poľnohospodárske), VÚPÚ Bratislava 1998
- Michal Džatko, Hodnotenie produkčného potenciálu poľnohospodárskych pôd a pôdno-ekologických regiónov Slovenska,VÚPOP 2002
- Milan Demo a kolektív, Usporiadanie a využívanie pôdy v poľnohospodárskej krajine, SPÚ Nitra 1998
- URKEA Banská Bystrica, VÚC Banskobystrického kraja
- Štatistický úrad SR